

Η Α΄ ΔΙΑΣΚΕΨΙΣ
ΤΗΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ
ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ*

Υ Π Ο

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΜΙΡΗ

Όμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

I

Τὰ κατὰ τὴν Α΄ Διάσκεψιν τῆς Ἐπιτροπῆς.

Κανονικῆ προσκλήσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ συναίνεσει πάντων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν συνῆλθεν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς διάσκεψιν ἐν Addis Abeba τῆς Αἰθιοπίας ἀπὸ 18-28 Αὐγούστου 1971 ἡ Διορθόδοξος Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἧτοι τῆς Κοπτικῆς, τῆς Αἰθιοπικῆς, τῆς Ἀρμενικῆς, τῆς Συροϊακωβιτικῆς καὶ τῆς Μαλαμπαρικῆς¹. Ἡ παροῦσα Ἐπιτροπὴ συνεστήθη δι' ἀποφάσεως τῆς Ε' Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ὅπως «προβῆ: α) εἰς διευκρίνησιν τῶν κοινῶν σημείων πίστεως· β) εἰς τὸν καταρτισμὸν καταλόγου τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν περὶ ὧν πρόκειται Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, διαφορῶν δογματικῶν, κανονικῶν, λειτουργικῶν καὶ ἄλλων, καὶ τὴν σύνταξιν δι' εἰδικῶν θεολόγων μελετῶν ἐπὶ τῶν ἐφ' ὧν αἱ διαφοραὶ ἀναφέρονται σημείων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ χριστολογικὸν δόγμα, τὸ κῦρος τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τὴν διευθέτησιν τῆς συνυπάρξεως ἐν τῷ αὐτῷ κλίματι πλειόνων Πατριαρχῶν κλπ. γ) ὅπως εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἤθελον κριθῆ ὡς ἐπαρκεῖς αἱ κεχωρισμένως γινόμεναι θεολογικαὶ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι, διὰ κοινῆς συνεννόησεως καὶ συμφωνίας μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου

* Ἐκθεσις ὑποβληθεῖσα πρὸς τὴν Δ. Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Ἱεραρχίαν αὐτῆς.

1. Πλείω περὶ αὐτῶν βλέπ. ἐν Ἰω. Καρμίρη, Αἱ ἀρχαῖαι Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ βῆσις τῆς ἐπανενώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1965.

Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν τούτων Ἐκκλησιῶν, συναντηθῶσιν αἱ δύο Ἐπιτροπαί, Διορθόδοξος καὶ Διανατολική, πρὸς ἀπὸ κοινοῦ ἐν διαλόγῳ μελέτην τῶν ἐκατέρωθεν θέσεων καί, ἐν περιπτώσει συμφωνίας, κατάρτισιν σχεδίου ἐνώσεως, ὑποβληθησομένου εἰσηγητικῶς ταῖς ἐκατέρωθεν Ἐκκλησίαις¹.

Τῆς παρούσης Α' Διασκέψεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονεῶν Ἐκκλησιῶν μετέσχον αἱ ἐπόμενοι Ὀρθόδοξοι Ἀντιπροσωπεῖαι: α) Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Μύρων Χρυσοστόμου καὶ Τρανουπόλεως Δαμασκηνοῦ. β) Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθοδίου καὶ τῶν ἀρχιμανδριτῶν Θεοκλήτου Λέττου καὶ Πέτρου Γιακουμέλου. γ) Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐκ τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Ἰακώβου Καπενεκά. δ) Πατριαρχείου Μόσχας ἐκ τοῦ ἐπισκόπου Νολοκολαμ Πιτιρίμ, τοῦ καθηγητοῦ N. Zambolonky καὶ τοῦ θεολόγου Γ. Σκομπέυ. ε) Πατριαρχείου Ρουμανίας ἐκ τοῦ ἐπισκόπου Τιργοβιστίου Ἀνθίμου καὶ τοῦ καθηγητοῦ Δημητρίου Στανιλόε. στ) Ἐκκλησίας Κύπρου ἐκ τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Γρηγορίου Κυκκώτου καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρέου Παπαβασιλείου. ζ) Ἐκκλησίας Γεωργίας ἐκ τοῦ μητροπολίτου Souhoun Amphajia Ἡλία. η) Ἐκκλησίας Ἑλλάδος ἐκ τῶν Καθηγητῶν Ἰωάννου Καρμίρη καὶ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη. θ) Ἐκκλησίας Φιλανδρίας ἐκ τοῦ καθηγητοῦ Παναγιώτου Φούγια. Δυστυχῶς ἀπουσίαζον αἱ ἀντιπροσωπεῖαι τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Σερβίας, Βουλγαρίας, Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας, τοῦθ' ὅπερ ἐξηνάγκασε τὸν καθηγητὴν Ἰωάννην Καρμίρη νὰ εἰσηγηθῆ εἰς τὴν Διορθόδοξον Ἐπιτροπὴν, ὅπως παρακληθῶσιν αἱ μὴ ἀποστείλασαι ἀντιπροσώπους Ἐκκλησίαι, ἵνα ἀποστέλλωσι τοιοῦτους τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς κατὰ τὰ ἐπόμενα στάδια τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, ὥστε νὰ διεξαχθῆ οὗτος κοινῇ εὐθύνη ὑπὸ πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τῶν εἰδικωτέρων ὀρθοδόξων θεολόγων αὐτῶν.

Μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ἀνωτέρω ἐννέα Ὀρθοδόξων Ἀντιπροσωπειῶν συνεκροτήθη σύσκεψις αὐτῶν, καθ' ἣν καθωρίσθη τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐρρυθμίσθησαν διάφορα διαιδικασιακὰ ζητήματα, ἐπὶ πλείον δὲ ἀντηλλάγησαν αἱ ἀπόψεις τῶν μελῶν ἐπὶ τοῦ καθόλου ἔργου τῆς πρώτης ταύτης διασκέψεως τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς. Τῇ 20 Αὐγούστου ἐγένετο ἐν τῷ African Hall ἡ ἐπίσημος ἐναρξίς τῶν ἐργασιῶν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονεῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ παρουσίᾳ ἀντιπροσώπων τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αἰθιοπίας Χαϊλὲ Σελασιέ καὶ τοῦ Πατριάρχου Αἰθιοπίας Θεοφίλου καὶ ἱκανῶν Αἰθιόπων ἱερέων. Ἐν ἀρχῇ ἀνεπέμφθη δέησις πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ εὐδωάσεως τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς, μεθ' ἣν ὁ παριστάμενος Αἰθίοψ ὑπουργὸς τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς Τάφερα

1. Ἰω. Καρμίρη, 'Ἡ Ε' Πανορθόδοξος Διάσκεψις, Ἀθήναι 1968, σ. 44-45.

Γουώρκ ἀνέγνωσε θερμὸν χαιρετιστήριον μῆνυμα τοῦ Αὐτοκράτορος Χαϊλέ Σελασιέ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν¹. Ἐπηκολούθησε προσφώνησις τοῦ μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθοδίου, ἀναγνώσαντος ἐν τέλει καὶ χαιρετιστήρια τηλεγραφήματα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Νικολάου ΣΤ' καὶ τοῦ ἀπουσιάζοντος εἰς Χαράρ Πατριάρχου Αἰθιοπίας Θεοφίλου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἔγραφεν: «Ἡ σύγκλησις τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ἀδδῖς Ἀμπέμπα παρέχει ἡμῖν μεγάλην χαρὰν καὶ ὑποδεχόμεθα ὑμᾶς μὲ αἰσθήματα ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ φιλίας. Πάντες εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἐλπίζουσι δικαῶς, ὅτι τὸ συνέδριον τοῦτο τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν θὰ ἀποβῆ τὸ μέσον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς μετατροπῆς εἰς δρᾶσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ συνεδρίου τοῦ 1965 τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπερ τονίζει, ὅτι οἰαδήποτε προσπάθεια δέον νὰ γίνῃ, ἵνα ὁ διάλογος μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιτύχῃ νὰ φέρῃ τὴν ἑνωσιν αὐτῶν ταχέως. Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωμεν ὑμᾶς πάντας, προσωπικῶς ἀφικνούμενοι εἰς Ἀδδῖς Ἀμπέμπα, προσευχόμεθα μέχρι τότε εἰς τὸν Θεόν, ὅπως χορηγῇ ὑμῖν τὴν θείαν καθοδήγησιν εἰς τὰς διαβουλεύσεις ὑμῶν, ἵνα ὁ καιρὸς ἀποβῆ ὠφέλιμος τοῖς πᾶσιν». Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀπεχώρησαν οἱ ἐπίσημοι καὶ λοιποὶ ἐπισκέπται καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν ὡς προέδρου μὲν αὐτῆς τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καθηγητοῦ καὶ μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου, ὡς γραμματέως δὲ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθοδίου.

Παρευθὺς ὁ Σεβ. Πρόεδρος, ἀφοῦ ἠὐχαρίστησε διὰ τὴν ἐκλογὴν του, ἐκήρυξε τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς πρώτης ταύτης διασκέψεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλικηδονεῶν Ἐκκλησιῶν, διεβίβασε τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου καὶ ἠὐχαρίστησε τὸν Μακ. Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Νικόλαον ΣΤ' καὶ τὸν μητροπολίτην Ἀξώμης Μεθόδιον, ἐν τῇ κανονικῇ δικαιοδοσίᾳ τῶν ὁποίων συνεδριάζει φιλοξενουμένη ἡ Ἐπιτρο-

1. Ἐν αὐτῷ, σὺν ἄλλοις, ὁ Αὐτοκράτωρ ἔγραφεν: «We also believe now that during your conference in our capital city, you will be guided by the holy Spirit throughout your deliberations on spiritual matters and in your search for ways of resolving the problems of the day. The Psalm of King David: «Behold, how good and pleasant it is when brothers dwell in unity» is an appropriate quotation for this religious gathering. It is to be recalled that following the decision reached during the Addis Ababa conference of Eastern and Oriental Orthodox Church leaders in 1965 to establish closer relations between the two Orthodox Churches, Eastern Orthodox Church, theologians have been holding consultations from time to time. We hope that you will also on your part do everything possible towards such closer links during your present deliberations. We pray to the Almighty God to bless your sacred deliberations and to guide you in all your spiritual endeavours in consistency with His will». («The Ethiopian Herald» 21.8.1971).

πή. Ὁμοίως ἐξέφρασε τὴν συγκίνησιν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰ μηνύματα καὶ τὰς τιμητικὰς ἐκδηλώσεις πρὸς αὐτὴν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πατριάρχου τῆς Αἰθιοπίας. Τέλος ἀνεφέρθη εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ ὅποῖον καὶ ἐνεκρίθη ὁμοφώνως. Ἐπηκολούθησαν προσφωνήσεις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν: Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθόδιου, Ἱεροσολύμων ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου Καπενεκᾶ, Ρωσίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Πιτιρίμ, Ῥουμανίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀνθίμου, Κύπρου ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Κυκκώτου, Γεωργίας ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἡλία, Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰω. Καρμίρη καὶ Φιλανδίας ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Φούγια. Οἱ ὁμιληταὶ διεβίβασαν τὰς εὐχὰς τῶν Προκαθημένων τῶν ἑαυτῶν Ἐκκλησιῶν, τινὲς δὲ ἀνεφέρθησαν καὶ εἰς τὴν διαδικασίαν καὶ τὰ θέματα τοῦ διαλόγου ἀκροθιγῶς. Ὁ δὲ καθηγητὴς Ἰω. Καρμίρης ἀνεφέρθη καὶ εἰς τὸ προπαρασκευαστικὸν ἔργον τῶν προηγηθεισῶν τεσσάρων ἀνεπισήμων συναντήσεων τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων ἐν Aarhus (1964), Bristol (1967), Γενεύῃ (1970) καὶ Ἀδδῖς Ἀμπέμπα (1971), παρατηρήσας ὅτι «τὰ πεπραγμένα τῶν προπαρασκευαστικῶν χαρακτηρὰ ἔχουσῶν ἀνεπισήμων τούτων συνδιασκέψεων κέκτηνται μεγάλην σημασίαν, καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς τὰ κυριώτερα θέματα, ἅτινα θὰ ἀσχολήσωσι τὴν ἡμετέραν Ἐπιτροπὴν καὶ τὸν ἀρξόμενον ἐπίσημον ὀρθοδοξοανατολικὸν θεολογικὸν διάλογον, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐπιτροπὴ πρέπει νὰ μελετήσῃ καὶ ἀξιολογήσῃ δεόντως αὐτά, καὶ ἰδίως τὰ πορίσματα εἰς τὰ ὅποια κατέληξαν, ἀπ' αὐτῶν δέ, ὡς ἀπὸ βάσεως καὶ ἀφετηρίας, νὰ χωρήσῃ περαιτέρω εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν προκυψόντων θεμάτων τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐπ' αὐτῶν ὀρθοδόξων θέσεων». Τέλος ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπευθύνῃ ἐξαγγελτικὰ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τηλεγραφήματα πρὸς τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πατριάρχην τῆς Αἰθιοπίας, ἔτι δὲ διεκανόνισθησαν καὶ ἕτερα ἅτινα πρακτικὰ ζητήματα.

Τῆ 21 Αὐγούστου, μετὰ τὴν προσευχὴν, ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐνεκρίθησαν ἐν ἀρχῇ τὰ πρὸς τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τηλεγραφήματα, ἀκολούθως δὲ ὁ μητροπολίτης Ἀξώμης Μεθόδιος ἀνέγνωσεν εἰσήγησιν ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Τὸ ἑσπέρας παρέθεσε δεῖπνον πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ πρόεδρος τῆς ἐν Ἀδδῖς Ἀμπέμπα Ἑλληνικῆς κοινότητος, εἰς τὸ ὅποῖον παρεκάθησαν καὶ πολλὰ μέλη αὐτῆς.

Τῆ ἐπομένῃ, Κυριακῇ, 22 Αὐγούστου, τὴν μὲν πρωτῶν ἐτελέσθη διορθόδοξος θεία Λειτουργία ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Φρουμεντίου, συλλειτουργούντων τῶν μητροπολιτῶν Μύρων, Τίργοβιστίου, Γεωργίας καὶ Τρανουπόλεως μετὰ τῶν πρεσβυτέρων-μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν δὲ μεσημβριαν παρετέθη ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπίσημον γεῦμα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Χαϊλὲ

Σελασιᾷ πρὸς τιμὴν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς ὃ παρεκάθησαν τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ συμβουλίου, πολιτικά καὶ στρατιωτικά προσωπικότητες, ἀντικοὶ καὶ πολλοὶ ἀξιωματοῦχοι τοῦ Κράτους, καὶ τὸ ἐσπέρας ἔδωκε δεξιῶσιν ἐν τῇ Ἑλληνορθόδοξῳ Μητροπόλει ὁ μητροπολίτης Ἀξώμης Μεθόδιος.

Τῇ 23 Αὐγούστου, μετὰ τὴν προσευχὴν, ἐγένοντο πολλαὶ παρατηρήσεις καὶ κρίσεις ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ μητροπολίτου Ἀξώμης καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἐπὶ τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καὶ ἐπὶ τῶν θεμάτων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Τρανουπόλεως Δεμασκηνοῦ, τοῦ Ρουμάνου καθηγητοῦ Δ. Στανιλόε καὶ τῶν Ἑλλήνων καθηγητῶν Ἰω. Ρωμανίδη καὶ Ἰω. Καρμίρη. Τοῦ τελευταίου τούτου καθηγητοῦ κρίσεις τινὲς παρατίθενται ἐν τέλει τοῦ δημοσεύματος τούτου.

Τῇ 24 Αὐγούστου, μετὰ τὴν προσευχὴν, ἔλαβον τὸν λόγον ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ μητροπολίτου Ἀξώμης, ἐκθέσαντες ἅμα τὰς ἀπόψεις των ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, ὁ ἐπίσκοπος Τιργοβιστίου Ἄνθιμος, ὁ μητροπολίτης Τρανουπόλεως Δεμασκηνός, οἱ καθηγηταὶ Ν. Ζαμπολότσκι, Ἰ. Ρωμανίδης, Α. Παπαβασιλείου καὶ Π. Φούγιας, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἰ. Κεπενεκάς καὶ ὁ μητροπολίτης Γεωργίας Ἡλίας, ἀπήντησε δὲ ὁ μητροπολίτης Ἀξώμης. Κατὰ τὴν ἐσπερινὴν συνεδρίασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ μὲν Σεβ. Πρόεδρος προέβη εἰς συγκεφαλαίωσιν τῶν ἀνακυψάντων ἐκ τῶν συζητήσεων θεμάτων τοῦ διαλόγου, ὁ δὲ καθηγητὴς Δ. Στανιλόε ἀνέγνωσεν εἰσήγησιν, περιέχουσαν ἀπόψεις τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας ἐπὶ τῶν συμπερασμάτων τῶν τεσσάρων ἀνεπισήμων διασκέψεων Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων καὶ ἰδίᾳ τῆς σχεδιαζομένης χριστολογικῆς δηλώσεως διαλλαγῆς.

Τῇ 25 Αὐγούστου, μετὰ τὴν προσευχὴν, ὁ μὲν καθηγητὴς Ἰω. Καρμίρης ἀνέγνωσε τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην εἰσήγησιν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Τιργοβιστίου Ἄνθιμος ἀνέγνωσεν εἰσήγησιν περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν τεσσάρων τελευταίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὑπὸ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων. Ἐἶτα διεξήχθη συζήτησις ἐπὶ τῶν συμπερασμάτων τῶν τεσσάρων ἀνεπισήμων διασκέψεων, εἰς ἣν μετέσχον οἱ μητροπολίται Μύρων, Ἀξώμης, Τρανουπόλεως καὶ Τιργοβιστίου, ὡς καὶ οἱ καθηγηταὶ Ἰ. Καρμίρης καὶ Ν. Ζαμπολότσκι. Ἡ συζήτησις αὕτη, ἐπεκταθεῖσα καὶ ἐπὶ τῆς χριστολογικῆς διαφορᾶς μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων, συνεχίσθη καὶ κατὰ τὴν ἐσπερινὴν συνεδρίασιν μὲ ὁμιλητὰς τοὺς καθηγητὰς Ἰ. Καρμίρη, Ἰ. Ρωμανίδην, Δ. Στανιλόε καὶ Ν. Ζαμπολότσκι. Τέλος ὁ μητροπολίτης Τρανουπόλεως ὠμίλησεν ἐπὶ τῶν εἰσηγήσεων τῶν Ρουμάνων ἀντιπροσώπων καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἰ. Καρμίρη, ὁ δὲ καθηγητὴς Α. Παραβασιλείου ἐξέθεσε τὰς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ἐπὶ τοῦ προκειμένου θεολογικοῦ διαλόγου γενικῶς.

Τῇ 26 Αὐγούστου, ἐν ἀρχῇ τῆς συνεδριάσεως ἐπεσκέφθη ἐπισήμως τὴν

Ἐπιτροπὴν ὁ Μακ. Πατριάρχης Αἰθιοπίας Θεόφιλος μετὰ τῆς ἀκολουθίας του. Τοῦτον προσεφώνησεν ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς μητροπολίτης Μύρων, ἀπήντησε δὲ καταλλήλως ὁ Μακ. Πατριάρχης ἐν μέσῳ θερμῶν ἐκδηλώσεων, εἰπὼν μετὰξὺ ἄλλων: «Ἡ ἐνταῦθα συνάντησις θὰ προσδιορίσῃ τὸ ἐνωτικὸν πρόγραμμα τοῦ μέλλοντος ἡμῶν. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ χρησιμοποιοῦμαι τὴν λέξιν ἀνασύνδεσις, διότι ἐν προκειμένῳ δὲν χρειάζεται ἡ λέξις αὕτη. Ἡ λέξις ἀνασύνδεσις περιπλέκει τὴν λέξιν ἐνότης. Ἀληθῶς ἐχρειάσθη μακρὸς χρόνος διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ συνάντησις αὕτη, ἀλλὰ διὰ τὸ καλὸν καθυστέρησε, διότι παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωμεν ἀλλήλους καὶ νὰ μελετήσωμεν τὰ προβλήματα ἡμῶν περισσότερον. Νῦν πρέπει νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὸ νέον βῆμα. Ἐὰν ἡ συνάντησις αὕτη ἔχη καλὰ ἀποτελέσματα, καὶ δὲν ἀμφισβάλῃ περὶ αὐτοῦ, πρέπει νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ προχωρήσωμεν. Προσευχόμεθα διακαῶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου σας, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἔργον ἰδικόν μας, καὶ πιστεύομεν ὅτι αὕτη δὲν θὰ εἶναι ἡ πρώτη συνάντησίς μας». Συνεχισθείσης, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Πατριάρχου, τῆς συζητήσεως τῆς προτεραιᾶς ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς συμφωνίας καὶ συνδιαλλαγῆς τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὠμίλησαν θετικῶς ὁ Ρῶσος ἐπίσκοπος Πιτιρίμ καὶ οἱ Ρουμᾶνοι ἀντιπρόσωποι Τιργοβιστίου Ἀνθιμος καὶ Δ. Στανιλόε, μετέσχον δὲ τῆς συζητήσεως καὶ οἱ μητροπολίται Μύρων καὶ Ἀξώμης, οἱ καθηγηταὶ Ἰ. Καρμίρης καὶ Ἰ. Ρωμανίδης καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Κυκκώτης καὶ Α. Παπαβασιλείου. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁ ἐν Ἀδδῖς Ἀμπέμπα Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐδεξιώθη τὰ μέλη τῆς Διορθόδοξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ, ὁ δὲ Μακ. Πατριάρχης Αἰθιοπίας Θεόφιλος παρέθεσε τὸ ἑσπέρας ἐπίσημον δεῖπνον ἐν τῷ Πατριαρχείῳ πρὸς τιμὴν αὐτῶν, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν καὶ μέλη τῆς Αἰθιοπικῆς Ἱεραρχίας καὶ ἄλλοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ἀντηλλάγησαν δὲ θερμαὶ προπόσεις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ μητροπολίτου Ἀξώμης. Πρὸ τοῦ δείπνου ἐγένετο ἐπίσκεψις τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Αἰθιοπικῆς πρωτευούσης, ὡς καὶ συνεδρίασις τῆς ὀρισθείσης ὑποεπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν σχεδίου ἀποφάσεως τῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς.

Τῇ 27 Αὐγούστου, μετὰ τὴν προσευχὴν, ἀνεγνώσθη τὸ σχέδιον ἀποφάσεως, τὸ ὁποῖον μετὰ συζήτησιν ἐνεκρίθη ὁμοφώνως, ὡς καὶ τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Τύπον. Ἐπηκολούθησε μακρὰ συζήτησις ἐπὶ πρακτικῶν τινῶν ζητημάτων καὶ τῆς περαιτέρω πορείας τοῦ διαλόγου, προστεθέντων τῶν ἀποφασισθέντων ἐν τέλει τοῦ κειμένου τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς. Κατὰ δὲ τὴν ἀπογευματινὴν συνεδρίασιν ἀνεγνώσθησαν εὐχετήρια τηλεγραφήματα τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ διεξήχθη μακρὰ συζήτησις ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, περὶ τὰ ὁποῖα ἡσχολήθη καὶ τὴν ἐπομένην τὸ προεδρεῖον μετὰ τινῶν μελῶν τῆς Ἐπι-

τροπῆς. Τέλος ὁ Σεβ. Πρόεδρος ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῆς πρώτης διασκέψεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκιδονείων Ἐκκλησιῶν διὰ καταλλήλου προσλαλιάς, μεθ' ἣν ἀνεπέμφθη εἰδικὴ εὐχαριστήριος καὶ ἰκετήριος δέησις πρὸς τὸν Θεόν, συμψαλλόντων πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς. Τοσαῦτα, ἐν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ, περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν πρώτην διάσκεψιν αὐτῆς. Ἐν συνεχείᾳ δημοσιεύονται τὰ κείμενα τῆς ἀποφάσεως καὶ τοῦ ἀνακοινωθέντος τῆς Ἐπιτροπῆς, ἔχοντα οὕτως:

α'. Ἀπόφασις τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς
διὰ τὸν Διάλογον μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν.
Ἀδδὺς Ἀμπέμπα, 18-29 Αὐγούστου 1971.

1. Ἡ Διορθόδοξος Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ τὸν Διάλογον μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ συγκροτηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἡμῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, συμφώνως πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Δ' ἐν Σαμπεζὺ τῆς Γενεύης τῷ 1968 συνελθούσης Πανορθοδόξου Διασκέψεως, συνῆλθε, προσκλήσει τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Ἀθηναγόρου τοῦ Α' καὶ συναινέσει τῶν ἁγιωτάτων Προκαθημένων τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν, ἐν Ἀδδὺς Ἀμπέμπα ἀπὸ 18ης μέχρι 29ης Αὐγούστου 1971 εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς παροῦσαν συνέλευσιν. Ἔργον τῆς οὕτως συνελθούσης Ἐπιτροπῆς ἦτο ἡ προπαρασκευὴ τοῦ Διαλόγου τούτου εἰς τὰ ἐπί μέρους αὐτοῦ.

2. Ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ, ἀρχομένη ἐπισήμως τοῦ ἔργου αὐτῆς, μετὰ χαρᾶς διεπίστωσεν, ὅτι αἱ πρὸς ἃς ἐν ἀγάπῃ θὰ διαλεχθῆ Ἐκκλησίαι εἶναι αἱ σεβάσμιαι ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι ἀρχῆθεν ἦσαν καὶ εἶναι τόσον ἐγγὺς πρὸς ἡμᾶς.

3. Ἡ σύγκλησις τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἐν Αἰθιοπία ἀφ' ἑτέρου ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἔνδειξιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν πρὸς τὰς ἀδελφὰς ταύτας ἀρχαίας Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας, παρέσχε δ' ἅμα εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν τὴν δυνατότητα, ὅπως διαπιστώσωσιν, ἔτι ἄπαξ, τοὺς ὕφισταμένους ἱστορικοὺς δεσμοὺς μετὰ τῶν ἡμῶν.

4. Ἡ ἐν πνεύματι δὲ ἀγάπης καὶ τιμῆς καὶ ἐν θερμῇ προσευχῇ παρουσία καὶ συμπαραστάσις πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἐπιτροπὴν τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αἰθιοπίας Χαϊλὲ Σελασιὲ τοῦ Α', ἐμπνευσμένου Ἡγέτου τοῦ εὐσεβοῦς Αἰθιοπικοῦ λαοῦ, τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς Αἰθιοπίας Θεοφίλου, τῆς Ἱεραρχίας καὶ τοῦ πληρώματος, ἐνέπνευσαν ἡμᾶς μεγάλως.

5. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν, ἀρχομένη τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθεῖαν αὐτῆς πεποίθησιν, ὅτι πλεῖστα εἶναι τὰ κοινὰ σημεῖα ἐπαφῆς μετὰ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ περὶ παραδόσεως, λατρείας, πνευματικῆς ζωῆς, Ἀποστολικῆς διαδοχῆς, μυστηρίων, εὐσεβείας,

κοινηῆς προσδοκίας ἐπὶ τὸν ἐρχόμενον Κύριον, μοναστικῆς ἀσκήσεως, προσκυνήσεως τῶν Ἀγίων, τῶν λειψάνων αὐτῶν καὶ τῶν εἰκόνων, καὶ τῆς τηρήσεως τῶν αὐτῶν ἐν πολλοῖς ἐθίμων καὶ παραδόσεων. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσι κοινήν κληρονομίαν καὶ πολῦτιμον θησαυρὸν τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἐκατέρωθεν.

6. Ἐνεκύψαμεν ἐν μελέτῃ πολλῇ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς συνελεύσεως ἡμῶν ἐπὶ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ θεωροῦμεν ἤδη τὸν καιρὸν ἐπιστάντα, ἵνα συνεργούμενοι συνδ.αλεχθῶμεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀρχῆθεν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, περὶ ὧν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς τόσον χαρακτηριστικῶς εἶπεν, ὅτι οὗτοι «προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς Ἐκκλησίας, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχουσιν» (Περὶ Αἱρέσεων, ΠΓ', PG 94, 741).

7. Λέγομεν δὲ τὸν καιρὸν ἐπιστάντα, διότι ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ καὶ ἀπὸ χρόνου μακροῦ οὐδόλως εἶχε παύσει ἡ ὑποσυνειδήτως ὑπάρχουσα καὶ ὑπεκκαιομένη ἐπιθυμία προσεγγίσεως ἀλλήλων, ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐξεδηλώθη ἐντονώτερον καὶ ἐκαλλιεργήθη θετικώτερον διὰ τῶν πολυτίμων ἐκατέρωθεν θεολογικῶν μελετῶν, διὰ τῶν ἀπὸ κοινοῦ γενομένων θεολογικῶν συνομιλιῶν, μάλιστα δὲ καὶ διὰ τῶν ἐπισήμων ἐπαφῶν καὶ ἐπισκέψεων τῶν Προκαθημένων ἢ τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀμοιβαίως. Πλὴν δὲ πάντων τῶν ἀνωτέρω, ἅτινα συνέβαλον ἀντιτιρρήτως εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ καταλλήλου κλίματος διὰ τὸν ὑπ' ὄψιν θεολογικὸν διάλογον, εὐχαρίστως ἐπισημαίνομεν καὶ τὴν ἰδιαίτουσαν σημασίαν, ἣν ἔχει πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ἀπόφασις τῶν ἐν Ἀδδιδ. Ἀμπέμπα, τῷ 1965, συνελθόντων Ἀρχηγῶν τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, οἵτινες ἐξεφράσθησαν ρητῶς ὑπὲρ τῆς μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἐπανενώσεως.

8. Ἐν ὄψει πάντων τούτων καὶ κατόπιν λεπτομεροῦς ἐξετάσεως καὶ συζητήσεως τόσον τῶν θεολογικῶν ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν διαδικασιακῶν πλευρῶν καὶ ὄψεων τοῦ ὑπὸ μελέτην διαλόγου, ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν ἀπεφάσισεν, ὅπως, κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἀποφασισθέντα, γνωρίσῃ ταῖς ἐπὶ μέρους Ὀρθόδοξοις Ἐκκλησίαις ἡμῶν, ὅτι θεωρεῖ ἐπαρκῆ τὴν γενομένην προπαρασκευὴν διὰ τὸν διάλογον τοῦτον καὶ ἀναμείνῃ παρ' αὐτῶν, ὅπως προέλθωσιν εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας παρὰ ταῖς ἀρχαίας Ἀνατολικάς Ἐκκλησίας, ἵνα ἐξονομάσωσιν αὐταὶ τὴν ἀντίστοιχον Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν αὐτῶν, κατὰ τὸν κατάλληλον τρόπον, τὸν προβλεπόμενον ὑπὸ τῶν ἀποφάσεων τῆς Δ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως.

9. Ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω σταδιακὴν διαδικασίαν καὶ ἀνέλιξιν τοῦ θεολογικοῦ τούτου διαλόγου, ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ θεωρεῖ, ὅτι πρῶτον καὶ κύριον ἔργον τῶν δύο διαλεχθησομένων μερῶν δεόν νὰ εἶναι ἡ κατόπιν ἐπανεξετάσεως καὶ μελέτης τῶν ἐκατέρωθεν θέσεων ἀξιολόγησις τῆς, ὡς ἐλπίζομεν, ὑπαρχούσης ταυτότητος πίστεως ἐν τῇ Χριστολογίᾳ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κοινῶν Πατερικῶν

μαρτυριῶν καὶ δεδομένων τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, καὶ ἡ ἀναζήτησις τῆς δυνατό-
τητος ἀπὸ κοινοῦ κατανοήσεως τῆς ἐκφράσεως τῆς πίστεως ταύτης.

10. Αὐτονόητον ὅτι πᾶσα συμφωνία ἡμῶν ἐν τῷ χριστολογικῷ τούτῳ
θέματι θὰ παράσχη εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐκατέρωθεν τὴν δυνατότητα νὰ
ἀντιμετωπίσωσι καὶ ὅλα τὰ συναφῆ θέματα (ὡς εἶναι κυρίως ἡ ἀναγνώρισις
τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέσις τῶν ἱερῶν προ-
σώπων ἐκάστης μερίδος), ἅτινα εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐπίκεντρον τοῦ ἐνδ.αφέροντος
τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, καὶ ἡ λύσις τῶν ὁποίων, σὺν τοῖς ἄλλοις, θὰ ὀδηγήσῃ
ταύτας εἰς τὴν ἑνωσιν αὐτῶν.

11. Εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι εἰς τὴν οὕτως σταδ.ακῶς ἐπιτευχθησομένην
ἑνωσιν οὐδόλως πρόκειται νὰ θιγῶσι τὰ δικαιοδοσιακὰ δικαιώματα τῶν ἡδη
ὑφισταμένων ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, διότι καὶ οὐδόλως ἐπιδιώκεται διὰ ταύτης
ἡ ἀπορρόφησις τῶν μὲν ὑπὸ τῶν δὲ ἐκ τῶν διατελουσῶν ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ
Ἐκκλησιῶν.

12. Τελικῶς δὲ δηλοῦμεν, ὅτι ἐμπιστευόμεθα εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἀμφο-
τέρων τῶν πλευρῶν τὴν ἡμετέραν ταύτην ἀπόφασιν περὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ θεο-
λογικοῦ τούτου διαλόγου διὰ τὰ περαιτέρω.

Πρὸς τούτοις ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν,

13. Ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς ἀκολουθητέας διαδικασίας ἐν τῷ
ἀναλαμβανομένῳ διαλόγῳ, ἀπεφάσισεν:

α) ὅπως τὸ ὡς ἄνω κείμενον ἀποφάσεως αὐτῆς ὑποβληθῆ ταῖς ἐπὶ μέρους
Ἐκκλησιῶν ἡμῶν Ἐκκλησίαις πρὸς γνῶσιν καὶ ἔγκρισιν,

β) ὅπως ἐν τῇ διεξαχθησομένῃ ἀλληλογραφίᾳ μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ὑποδειχθῆ
ἡ ἀνάγκη, ὅπως αἱ μὴ συμμετασχοῦσαι εἰς τὸ παρὸν προπαρασκευαστικὸν
στάδιον τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀποστέλλωσι
τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν ἀνυπερθέτως ἐν τοῖς ἐφ’ ἐξῆς σταδίοις τοῦ διαλό-
γου, ἵνα ὑπευθύνως πλέον καὶ ἀνελλιπῶς, ὑπὸ πασῶν τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλη-
σιῶν, ἀναληφθῆ καὶ συνεχισθῆ ὁ διάλογος οὗτος,

γ) ὅπως γένηται ταῖς Ἐκκλησίαις ἡμῶν ἡ εὐλαβῆς σύστασις, ἵνα κατὰ τὴν
διεξαχθησομένην ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετὰ τῶν Ἀνα-
τολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀλληλογραφίαν ὑπεδειχθῆ ταύταις ἡ ἀνάγκη, ὅπως σὺν τῇ
ἐξονομάσει ὑπ’ αὐτῶν τῆς ἀντιστοίχου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὀρισθῆ ἅμα καὶ
τριμελῆς ἐκ τοῦ σώματος ταύτης ὑποεπιτροπὴ, ἵνα αὕτη συναντωμένη ἐγκαί-
ρως μετ’ ἀναλόγου ἰσοπροσώπου ἡμετέρας ὑποεπιτροπῆς, καθορίσωσιν ἀπὸ
κοινοῦ τὰ ἐπὶ μέρους τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς πρώτης μεικτῆς συνελεύ-
σεως τῶν δύο Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν διαλόγου, καὶ

δ) ὅπως ἅμα τῷ καθορισμῷ τῶν ὡς ἄνω σημείων συγκληθῆ ὑπὸ τοῦ Προέ-
δρου, εὐθύς πρὸ τῆς μεικτῆς συναντήσεως τῶν δύο Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν ἡ
Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ ἡμῶν αὕτη, ἵνα καθορίσῃ τὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τού-

τῶ μεταξὺ συνταχθησομένων καὶ ὑποβληθησομένων τῇ Ἐπιτροπῇ μελετῶν ὀριστικὰς θέσεις τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, ἵνα οὕτως ὀριστικῶς ὀλοκληρωθῇ καὶ ἡ θεολογικὴ προπαρασκευὴ τοῦ διαλόγου ἀπὸ ἡμετέρας πλευρᾶς.

14. Τὰ πρακτικὰ τῆς παρούσης συνελεύσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπεφασίσθη νὰ μὴ δημοσιευθῶσιν. Ἀντὶ τούτου ἀπεφασίσθη, ὅπως πολυγραφηθῶσιν εἰς ὀρισμένον ἀριθμὸν ἀντιτύπων καὶ κυκλοφορήσωσιν ὑπὸ τῆς Γραμματείας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν, ἀφοῦ τύχωσιν ὑπ' αὐτῶν τῆς δεούσης διορθώσεως, μονογραφούμενα ἀπὸ μέρους τούτων, ἐπιστραφῶσιν ἐγκαίρως τῇ Γραμματείᾳ, ἵνα διὰ ταύτης, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Δ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ὑποβληθῶσι ταῖς Ἐκκλησίαις ἡμῶν, ἀποσταλῶσι δὲ καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ ἐκ τῶν συνέδρων, πρὸς ἰδίαν αὐτῶν χρῆσιν, μετὰ τῆς σημειώσεως ὅτι εἶναι ἐμπιστευτικά.

Ἐν Ἀδδίς Ἀμπέμπᾳ, τῇ 28ῃ Αὐγούστου 1971.

(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς).

β'. Ἀνακοινωθὲν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

1. Ἡ Διορθόδοξος Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ τὸν διάλογον μετὰ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ συγκροτηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγίων ἡμῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, συμφώνως πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Δ' ἐν Σαμπεζῦ τῆς Γενεύης τῷ 1968 συνελθούσης Πανορθοδόξου Διασκέψεως, συνῆλθε, προσκλήσει τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Ἀθηναγόρου τοῦ Α' καὶ συναινέσει τῶν Ἀγιοτάτων Προκαθημένων τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν, ἐν Ἀδδίς Ἀμπέμπᾳ ἀπὸ 18ης μέχρι 29ης Αὐγούστου 1971 εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς παροῦσαν συνέλευσιν. Ἔργον τῆς οὕτως ἐκτελεσθούσης Ἐπιτροπῆς ἦτο ἡ προπαρασκευὴ τοῦ διαλόγου τούτου εἰς τὰ ἐπὶ μέρους αὐτοῦ.

2. Ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ, ἀρχομένη ἐπισήμως τοῦ ἔργου αὐτῆς, μετὰ χαρᾶς διεπίστωσεν, ὅτι αἱ πρὸς ἃς ἐν ἀγάπῃ θὰ διαλεχθῇ Ἐκκλησίαι εἶναι αἱ σεβάσμιαι ἀρχαῖαι Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι ἀρχῆθεν ἦσαν καὶ εἶναι τόσον ἐγγὺς πρὸς ἡμᾶς.

3. Ἡ σύγκλησις τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἐν Αἰθιοπίᾳ ἀφ' ἑτέρου ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἐνδειξὴν ἐνδιαφέροντος τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν πρὸς τὰς ἀδελφὰς ταύτας ἀρχαίας Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας, παρέσχε δ' ἅμα εἰς τὰ μέλη τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς τὴν δυνατότητα, ὅπως διαπιστώσωσιν, ἐτι ἅπαξ, τοὺς ὑφισταμένους ἱστορικοὺς δεσμοὺς μεταξὺ ἡμῶν.

4. Ἡ ἐν πνεύματι δὲ ἀγάπης καὶ τιμῆς καὶ ἐν θερμῇ προσευχῇ παρουσία καὶ συμπαραστάσις πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἐπιτροπὴν τῆς Α.Α.Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αἰθιοπίας Χαϊλὲ Σελασιὲ τοῦ Α', ἐμπνευσμένου Ἠγέτου τοῦ εὐσεβοῦς Αἰθιοπικοῦ λαοῦ, τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς Αἰθιοπίας

Θεοφίλου, τῆς Ἱεραρχίας, τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ πληρώματος, ἐνέπνευσαν ἡμᾶς μεγάλως.

5. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν, ἀρχομένη τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθεῖαν αὐτῆς πεποίθησιν, ὅτι πλεῖστα εἶναι τὰ κοινὰ σημεῖα ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν—Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ περὶ παραδόσεως, λατρείας, πνευματικῆς ζωῆς, Ἀποστολικῆς διαδοχῆς, Μυστηρίων, εὐσεβείας, κοινῆς προσδοκίας ἐπὶ τὸν ἐρχόμενον Κύριον, Μοναστικῆς ἀσκήσεως, προσκυνήσεως τῶν Ἁγίων, τῶν λειψάνων αὐτῶν καὶ τῶν εἰκόνων, ὡς καὶ τῆς τηρήσεως τῶν αὐτῶν ἐν πολλοῖς ἐθίμων καὶ παραδόσεων. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσι κοινὴν κληρονομίαν καὶ πολύτιμον θησαυρὸν τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἐκατέρωθεν.

6. Αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν ἀπὸ καιροῦ εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν ἀνάγκην τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν ἀδελφῶν τούτων ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡμεῖς δέ, ὡς Ἐπιτροπὴ, κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς συνελεύσεως ἡμῶν, μετὰ ἀπὸ λεπτομερῆ μελέτην καὶ συζήτησιν, ἐθεωρήσαμεν ἤδη τὸν καιρὸν ἐπιστάντα, ἵνα ἀρξῆται ὁ διάλογος οὗτος, τὸν ὁποῖον μελέται θεολογικαὶ ἐκατέρωθεν, ἀπὸ κοινοῦ γερόμεναι θεολογικαὶ συνομιλίαι, ὡς καὶ ἐπίσημοι ἐπαφαὶ καὶ ἐπισκέψεις Ἀρχηγῶν καὶ Ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, εἶχον προετοιμάσει ἐπαρκῶς. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1965 καὶ οἱ ἐν Ἀδδὶς Ἀμπέμπα συνελθόντες Ἀρχηγοὶ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν εἶχον ἐκφράσει τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου θετικὰς ἀπόψεις αὐτῶν.

7. Ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ, θεωρήσασα ἐπιρικῆ τὴν μέχρι τοῦδε προπαρασκευῆν διὰ τὸν διάλογον αὐτόν, ἀπεφάσισε νὰ ὑποδείξῃ εὐλαβῶς εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τὴν ἀνάγκην ὅπως, κατὰ τὰ πανορθόδοξως συμπεφωνημένα, ζητηθῇ ἡ σύστασις ἀντιστοίχου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως αἱ δύο Ἐπιτροπαὶ ὁμοῦ ἀναλάβωσι τὸ ἔργον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ διαλόγου τούτου.

8. Ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ ἐσκέφθη καὶ συνεζήτησεν ὡσαύτως καὶ διάφορα διαδικασιακὰ στοιχεῖα τοῦ διαλόγου, ὡς π.χ. τὴν προβληματολογίαν αὐτοῦ, τὸν τρόπον διεξαγωγῆς αὐτοῦ κ.τ.λ., ἀλλ’ ἐπ’ αὐτῶν θὰ ἀνακοινωθῶσι τὰ δέοντα, εὐθύς ὅταν τὰ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἀποφασισθέντα ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν καὶ, σχηματιζομένης τῆς ἀντιστοίχου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπέλθῃ σχετικὴ μετ’ αὐτῆς συμφωνία ἐπὶ πάντων τῶν σημείων τούτων.

9. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν ἐμπιστεύεται πάσας τὰς ἐν ὀνόματι τοῦ ἐνὸς Κυρίου καὶ Θεοῦ ληφθείσας ἀποφάσεις ταύτας εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀδδὶς Ἀμπέμπα, τῇ 28.8.1971.

II

Κείμενά τινα

α'. *Εἰσήγησις Ἰω. Καρμίρη ἐνώπιον τῆς διασκεψεως τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.*

Ὁ θεῖος τῆς Ἐκκλησίας Δομήτωρ, ὁ μικρὸν πρὸ τοῦ πάθους ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν εἰς αὐτὸν π.σ.ευνδτων μελῶν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας του προσευχηθεῖς (Ἰωάν. 17,21), συνήγαγεν ἡμᾶς ἐνταῦθα, ἴνα, εὐλογία τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, διασκεφθῶμεν καὶ προωθήσωμεν τὸ ἀρξάμενον ἤδη ἔργον τῆς καταλλαγῆς καὶ ἐπανενώσεως τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸν κορμὸν τῆς ὁποίας ὀργανικῶς ἀνήκουσιν αὐται. Πράγματι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίας χαρακτηρίζουσιν ἑαυτοὺς ὡς ὀρθοδόξους καὶ ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ὡς τοιοῦτοι, ἅτε μόνον ἀπροφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος τοῦ τόπου ἀποσχίσαντες τῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὀρθόδοξοι ὑπάρχοντες»¹. Τὴν περὶ αὐτῶν πεποιθήσιν ταύτην τοῦ κλασσικοῦ δογματικοῦ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξέφρασε μετὰ ἐννέα περιόπου αἰῶνας καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Δοσίθεον Τοπικὴ Σύνοδος τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ 1672, βεβαιώσασα ὅτι «περὶ μέντοι τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἱερῶν Μυστηρίων καὶ τῶν εἰρημένων ἡμῶν ἀνωτέρω ἀ π ά ν τ ω ν, καὶ σαφέστατα ἰδίως περὶ τοῦ σημαυνομένου τῆς μετουσιώσεως, ὡσαύτως πιστεύουσι τῇ (Ὀρθοδόξῳ) Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς αὐτοῖς ὀμμασιν ὅσαι ὥραι βλέπομεν καὶ αἰσθῆσει καὶ λόγῳ μανθάνομεν ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ ἀπὸ πάντων καὶ οἰκοῦσι καὶ πάντοτε ἐπ δημοῦσι πλεῖστοι ὅσοι παρ' αὐτῶν, σοφοί τε, ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς, καὶ ἰδιῶται»². Ἄλλ' ὀμοίως τὴν πεποιθήσιν ταύτην συμμερίζονται καὶ σύγχρονοι Ὀρθόδοξοι καὶ ἑτερόδοξοι θεολόγοι, διαπ στοῦντες συμφωνίαν τῶν σεβασμίων Ἀνατολικῶν τούτων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς «necessariis», ἐξαιρέσει ἀσαφοῦς τινος καὶ φραστικῆς μᾶλλον διαφωνίας περὶ τὴν λεκτικὴν διατύπωσιν τοῦ Χαλκηδονίου δόγματος. Ἡ διαφωνία ὀμως αὐτῆ ἐκτοτε φαίνεται ὅτι ἠτόνησε καὶ ἐξεφυλλίσθη διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μέχρις ἐκλείψεως σχεδὸν αὐτῆς σήμερον, ὅτε οἱ διστάμενοι Ἀνατολικοί, ἐνῶ ἐξ ἐνός διστάζουσι (κατὰ παράδοσιν διαμορφωθεῖσαν ὑπὸ τῶν γνω-

1. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Περὶ Αἱρέσ. πγ', PG 94, 741.

2. Παρὰ Ἰω. Καρμίρη, Τὰ δογματικά καὶ συμβολικά μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Graz 1968, τ. II², σ. 811.

στῶν ἱστορικῶν, ψυχολογικῶν καὶ ἄλλων μὴ θεολογικῶν παραγόντων) νὰ δεχθῶσι τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον καὶ ὁμολογήσωσι σαφῶς τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἐξ ἑτέρου ὅμως ἀποδέχονται οὐσιαστικῶς αὐτὰς καὶ δὴ ἡνωμένας «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως», ἀπορρίπτοντες κυρίως τὸ Χαλκηδόνιον «ἐν δύο φύσεσι» μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ διατηροῦντες μόνον τὸ «ἐκ δύο φύσεων» πρὸ τῆς ἐνώσεως. Ἄλλ' οὕτως ἡ διαφορὰ αὐτῶν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ὁρθοδόξων φαίνεται οἰονεὶ περιοριζομένη εἰς τὴν διαφορὰν σχεδὸν μετὰξὺ τῶν δύο φράσεων «ἐν δύο φύσεσι» καὶ «ἐκ δύο φύσεων», ἢ μᾶλλον τῶν δύο προθέσεων «ἐν» καὶ «ἐκ». Ἐντεῦθεν κατὰ τὴν δευτέραν ἀνεπίσημον διάσκεψιν αὐτῶν ἐν Bristol τῷ 1967 Ὁρθόδοξοι καὶ Ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι δεπίστωσαν ἀπὸ συμφώνου, ὅτι «ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ ὁμιλοῦσι περὶ ἐνώσεως «ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως». Τὰ τέσσαρα ἐπιρρήματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν κοινὴν παράδοσιν ἡμῶν... Οἱ ὁμιλοῦντες διὰ τοῦ ὅρου «δύο» δὲν διαιροῦσιν ἢ χωρίζουσι δι' αὐτοῦ. Οἱ ὁμιλοῦντες διὰ τοῦ ὅρου «μία» δὲν συγχέουσι ἢ συγχωνεύουσι. Τὸ «ἀδιαιρέτως» καὶ «ἀχωρίστως» τῶν ὁμιλούντων περὶ «δύο» καὶ τὸ «ἀτρέπτως» καὶ «ἀσυγχύτως» τῶν ὁμιλούντων περὶ «μιάς» πρέπει νὰ τονισθῶσιν εἰδικῶς, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ἐνοήσωμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον»¹.

Αὐθεντικὸν παράδειγμα ὀρθοδόξου δατυπώσεως τοῦ δόγματος περὶ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Λόγου ὑποστάσει ἀπὸ τῆς ἀντιχαλκηδονείου πλευρᾶς παρέσχεν ἡμῖν ἐν τῷ προσφάτῳ ἐνθρονιστηρίῳ λόγῳ του² ὁ νέος Πατριάρχης Αἰθιοπίας Μακαριώτατος Θεόφιλος εἰπών: «Ὁμολογῶ ἐπίσης, ὅτι ὁ εἷς τῆς Ἁγίας Τριάδος, δῆλα δὴ ὁ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο Θεὸς Υἱός, δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατήλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ ἐσαρκώθη καὶ ἐγένεν ἀληθὴς καὶ τέλειος ἄνθρωπος ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου, τῆς Θεομήτορος, ἐνώσας ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐκ τῆς Παρθένου Μητρὸς ληφθὲν σῶμα διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οὕτως, ὁ ὢν εἰωνίως Θεὸς Υἱός, ὁμοούσιος τῷ Θεῷ Πατρὶ καὶ τῷ Θεῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ἐγένετο τέλειος ἄνθρωπος, ὁμοούσιος ἡμῖν, «ἀτρέπτως καὶ ἀχωρίστως, ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως». Ὁ Θεὸς Υἱὸς ἦνωσεν ἐν ἑαυτῷ ὑποστατικῶς τὴν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ληφθεῖσαν ἀνθρωπότητα, ἣτις ἦτο πεπρoικισμένη μετὰ λογικῆς ψυχῆς. Οὕτως ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ σαρκωθέντι Υἱῷ, ἠνώθησαν αἱ δύο φύσεις τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὥστε αὗται, μετὰ τῶν ἰδίων ἰδιοτήτων αὐτῶν, συνεχίζουσι νὰ ὑπάρχωσι δυναμικῶς ἐν Αὐτῷ. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτός, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀναμάρτητος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς

1. Παρὰ Ἰω. Καρμίρη, Εἰσηγήσεις ἐνώπιον τῶν διασκέψεων Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων, Ἀθῆναι 1970, σ. 87.

2. «Ἐκκλησία» 48 (1971) 282.

εἶναι ὁ εἷς καὶ μοναδικὸς Υἱὸς, ἀποτελούμενος ἐκ δύο φύσεων, αἵτινες συνεχίζουσιν ἐνυπάρχουσαι ἐν Αὐτῷ ἄνευ οὐδεμιᾶς μειώσεως ἢ διαιρέσεως. Εἶναι μία ὑπόστασις, ἐν πρόσωπον καὶ «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη». Τὸ «μία» ἐνταῦθα: ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνότητα, οὐχὶ δὲ εἰς οἰανδήποτε μειώσιν, ὡς ἐνίοτε ἡμαρτημένως ἡρμηνεύθη. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ αὐτός, ταυτοχρόνως τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ἄπασαι αἱ θεῖαι ιδιότητες ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἄπασαι αἱ ἀνθρώπιναι ιδιότητες ἐνυπάρχουσιν ἐν Αὐτῷ ἄνευ συγχύσεως ἢ διαιρέσεως. Ἔνεκα τούτου πάντες οἱ λόγοι, οὓς ἐξεφώνησε, καὶ πάντα τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔπραξεν, ἦσαν ἐκφράσεις τοῦ ἐνὸς προσώπου Του, τοῦ μορφωθέντος ἐκ τῆς ἐνώσεως τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος (;)¹. Ἐν Αὐτῷ ἡ ἀνθρωπότης καὶ ἡ θεότης ἐφθασαν εἰς τὴν πλήρη ἐνότητα αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ ἐνότητι ταύτῃ ζῆ Ὁυτοσ αἰωνίως μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς μεσίτης μεταξύ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου». Ἐνταῦθα λοιπὸν διαπιστοῦμεν σύντομον ὀρθόδοξον διατύπωσιν τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος.

Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ Μακ. Πατριάρχης Ρουμανίας Ἰουστινιανός, ἐπισκεψάμενος τῷ 1969 τὴν Μαλαμπαρικὴν Ἐκκλησίαν, (αδιεπίστωσεν, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι διαφοραὶ μεταξύ ἡμῶν (Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων) ὡς πρὸς τὴν πίστιν, καὶ ὅτι μεταξύ ἡμῶν ὑπάρχουσι διαφοραὶ εἰς τοὺς ὅρους, ἐν τῇ ἐκφράσει τῆς ἰδίας πίστεως, καὶ τοιουτοτρόπως φθάνομεν εἰς τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια ἐμψυχοῦται ὑπὸ τοῦ ἰδίου πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων αἰώνων... Δὲν ὑπάρχουσι πραγματικαὶ δογματικαὶ διαφοραὶ, διότι διὰ μέσου τῶν διαφορετικῶν ὀρολογιῶν τῶν δύο αὐτῶν ομάδων— Ἐκκλησιῶν διαπιστοῦμεν ὅτι ἐκφράζεται ἡ αὐτὴ ἀλήθεια. Οὔτε αἱ Ἐκκλησίαι, αἵτινες δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, εἶναι μονοφυσικαί, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὑπὸ τὴν ὁποῖαν αὐταὶ ἐθεωροῦντο παρ' ἡμῶν, οὔτε αἱ ἡμετέραι Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι ἀναγνωρίζουσι τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, εἶναι νεστοριανικαί, ὡς αὐταὶ ἐθεωροῦντο παρ' ὑμῶν... Ἀντελήφθημεν, ὅτι ἀμφοτέραι αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν ὁμολογοῦσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ὄντα ἓνα καὶ μόνον τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον, ἔχοντα ἐν μιᾷ ἀδιαιρέτῳ καὶ ἀσυγχύτῳ ἐνώσει τὴν θεότητα ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀκεραίαν τὴν ἀνθρωπότητα, ἄνευ ἀλλαγῆς ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἀναληφθεῖσαν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας, εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας...)².

Ἄλλὰ καὶ ἐν ταῖς Λειτουργίαις τῆς Κοπτικῆς καὶ τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ἀνευρίσκομεν ἱκανὰ χωρία, διατυποῦντα ὀρθοδόξως τὸ δόγμα τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων, ὡς περίπου διετυπώθη τοῦ-

1. Βλέπ. τὴν πρώτην εἰσήγησιν ἡμῶν, ἐνθ' ἄν. σ. 23-25.

2. Εἰσήγησις τῆς Ρουμανικῆς Ἀντιπροσωπείας ἐνώπιον τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ἡμῶν, σ. 2-3.

το ὑπὸ τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Πράγματι ἐν διαφόροις λειτουργικαῖς εὐχαῖς σαφῶς διδάσκεται, ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ σὰρξ ἐγένετο, προσλαβὼν ἐκ τῆς Θεοτόκου τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἐνώσας αὐτὴν μετὰ τῆς θείας ἀσυγχύτως, ἀμιγῶς, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ἀδιαίρετως καὶ ἀχωρίστως. Π.χ. κατὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὴν εὐχὴν: «Πιστεύω, πιστεύω, πιστεύω καὶ ὁμολογῶ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς, ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ ζωοποιὸν Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἐκ τῆς κυρίας καὶ βασιλίσσης πάντων ἡμῶν, τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ παναμώμου Μαρίας, καὶ ἦνωσε μετὰ τῆς θεότητος Αὐτοῦ ἀμιγῶς, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, ἀδιαίρετως...»¹.

Ὁ ὀμιλῶν ἐσχημάτισε τὴν περὶ οὐσιαστικῆς συμφωνίας ἐν τῷ χριστολογικῷ δόγματι μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων πεποίθησίν του ἐκ προσωπικῶν μελετῶν, τύποις ἐκδοθεισῶν, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὰς τρεῖς πρώτας ἀνεπισήμους Διασκέψεις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων ἐν Aarhus τῆς Δανίας τῷ 1964, ἐν Bristol τῆς Ἀγγλίας τῷ 1967 καὶ ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας τῷ 1970, εἰς τὰς ὁποίας προσετέθη καὶ ἢ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον τετάρτη μικροτέρα συνάντησις ἐνίων θεολόγων ἐκατέρωθεν. Αἱ Διασκέψεις αὗται κατέληξαν, ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι «ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος αἱ δύο παραδόσεις ἡμῶν, παρὰ τὸν χωρισμὸν δέκα πέντε αἰώνων, εὐρίσκονται εἰσέτι ἐν πλήρει καὶ βαθεῖα συμφωνίᾳ μετὰ τῆς καθολικῆς Παραδόσεως τῆς μιᾶς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας. Αὕτη εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας περὶ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων, τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἀποδεχόμεθα, ἔστω καὶ ἂν χρησιμοποιῶμεν διαφέρουσαν ὀρολογίαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς διδασκαλίας ταύτης. Πάντες ἡμεῖς διδάσκομεν, ὅτι ὁ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα ἐγένετο διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως ὁμοούσιος καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρω-

1. The Coptic Liturgy, Cairo 1963, σ. 111: «I believe, I believe, I believe and confesse, till the last breath, that this is the Life-giving Flesh, which Thy Only-begotten Son, our Lord, our God and our Saviour, Jesus Christ, took from our Lady, the Queen of us all, the Mother-of-God, the Saint, the Pure Mary. He made It one with His Divinity, without mingling, without confusion, without alteration...». Cf. The Liturgy of the Ethiopian Church, Cairo 1959, σ. 82. Καισαρεία Ἀμβροσίου (Σταυρινοῦ), Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι Λειτουργίαι τῶν κυριωτέρων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν, Κωνσταντινούπολις 1922, τ. II, σ. 499, 558. Πρβλ. καὶ Ἰω. Καρμίρη, Αἱ ἀρχαῖαι Ἀντιχαλκηδόνιοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ βάσις τῆς ἐπανενώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1965, σ. 152-155.

πότητα, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεννηθεὶς ἐκ Πατρὸς ἐγεννήθη ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας, ἐνωθεισῶν ἐν αὐτῷ τῶν δύο φύσεων ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος μεθ' ὅλων τῶν ιδιοτήτων καὶ δυνάμεων, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ ἀνθρωπὶνὴ θέλησις καὶ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ οὔτε ἀπεροφήθη οὔτε κατεπίεσθη ὑπὸ τῆς θείας αὐτοῦ θελήσεως καὶ ἐνεργείας, οὔτε ἀντίκειται ἢ προτέρα πρὸς τὴν τελευταίαν, ἀλλ' εἶναι ἡνωμένοι ἐν τελείᾳ ἀρμονίᾳ ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως. Ὁ θέλων καὶ ἐνεργῶν εἶναι πάντοτε τὸ ἐν πρόσωπον (ὑπόστασις) τοῦ σαρκαμένου Λόγου. Εἷς εἶναι ὁ Ἐμμανουήλ, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν, Ὁν προσκυνοῦμεν καὶ λατρεύομεν, καὶ Ὁστις ἔτι εἶναι εἷς ἐξ ἡμῶν»¹. Ἀλλὰ καὶ πέραν τῆς χριστολογικῆς ταύτης συμφωνίας οἱ συσχεφθέντες Ὁρθόδοξοι καὶ Ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι ἐξέφρασαν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ συμφωνία ἡμῶν ἐκτείνεται πέραν τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας, περιλαμβάνουσα καὶ ἄλλα στοιχεῖα τῆς αὐθεντικῆς Παραδόσεως, εἰ καὶ δὲν ἔχομεν συζητήσει πάντα τὰ θέματα ἐν λεπτομερείᾳ. Ἀλλὰ δι' ἀμοιβαίων ἐπισκέψεων καὶ μελέτης τῆς ἐκατέρωθεν λειτουργικῆς παραδόσεως καὶ θεολογικῶν καὶ πνευματικῶν συγγραμμάτων ἀνεκαλύψαμεν, ἐν εὐχαριστίᾳ πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ἀμοιβαίαν συμφωνίαν ἡμῶν ἐν τῇ κοινῇ Παραδόσει τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας ἐν πᾶσι τοῖς σπουδαίοις θέμασιν, ὡς τῆς λειτουργίας καὶ τῆς πνευματικότητος, τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς κανονικῆς πράξεως, ἐν τῇ ὑφ' ἡμῶν κατανοήσει τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς Ἐνσαρκώσεως, τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας ὡς κοινωνίας τῶν Ἁγίων μετὰ τῆς Ἱεραρχίας αὐτῆς καὶ τῶν Μυστηρίων, ἔτι δὲ τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὅτε ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἐλεύσεται ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ... Ἡ κοινὴ συμφωνία ἡμῶν δὲν εἶναι μόνον λεκτικὴ ἢ ἐννοιολογικὴ, ἀλλὰ βαθεῖα συμφωνία, παρακινουῦσα ἡμᾶς ὅπως ζητήσωμεν ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἵνα δλοκληρώσωσι τὴν ἔνωσιν ἡμῶν διὰ τὴν ἐπανένωσησιν τῶν δύο γρ:μμῶν τῆς Παραδόσεως»². Ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι οἱ διεξαγαγόντες ἀπὸ τοῦ 1964 καὶ ἐντεῦθεν τὸν ἀνεπίσημον θεολογικὸν διάλογον Ὁρθόδοξοι καὶ Ἀντιχαλκηδόνιοι θεολόγοι διεπίστωσαν τόσῃ μεγάλῃν συμφωνίαν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν, ὥστε συναπεφάσισαν πρῶτον μὲν ὅπως χωρήσωσι πλέον «πρὸς ἐρμηνευτικὴν τινα δῆλωσιν συνδιαλλαγῆς»³, «ἐν τῇ ὁποίᾳ νὰ ἐκφράζηται διὰ τῆς αὐτῆς διατυπώσεως ἡ κοινὴ πίστις ἡμῶν εἰς τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν

1. Παρὰ Ἰ. Καρμίρη, Εἰσηγήσεις ἐνώπιον τῶν διασκέψεων Ὁρθόδοξων καὶ Ἀχαλκηδονίων θεολόγων, σ. 89.

2. Αὐτόθι, σ. 89-90.

3. Αὐτόθι, σ. 92.

ὁποῖον ὁμολογοῦμεν τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον. Ἡ δῆλωσις αὕτη, ἥτις δὲν θὰ ἔχη τὸν χαρακτήρα μιᾶς ὁμολογίας πίστεως ἢ ἐνὸς πιστεύω, δέον νὰ συνταχθῇ ὑπὸ ὁμάδος θεολόγων ἐπισήμως ἐξουσιοδοτημένων ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰς Ἐκκλησίας πρὸς κανονικὴν καὶ αὐθεντικὴν ἔγκρισιν ἢ πρὸς ὑποδείξεις τροποποιήσεων ἐξεταστῶν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ τελικοῦ κειμένου ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν¹. «Ἡ δῆλωσις αὕτη τῆς συνδ.αλλαγῆς θὰ ἡδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν θεολογίαν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκφράσεις χρησιμοποιηθείσας ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν διαλλαγῶν τοῦ 433 μεταξὺ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας καὶ τὴν ὁρολογίαν τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν ὑπὸ τῶν τεσσάρων μεταγενεστέρων Συνόδων καὶ τῶν πατερικῶν καὶ λειτουργικῶν κειμένων ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν»². Δεύτερον δὲ οἱ θεολόγοι ἀπεφάσισαν ὁμοφώνως, ὅπως ζητήσωσιν ἀπὸ τὰς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας, «ἵνα ὀλοκληρώσωσι τὴν ἔνωσιν ἡμῶν διὰ τῆς ἐπανενώσεως τῶν δύο γραμμῶν τῆς Παραδόσεως»³.

Ἀκριβῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι διώρισαν καὶ πάντας ἡμᾶς, ἵνα συγκροτήσωμεν τὴν ὑπὸ τῆς Δ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὀρισθεῖσαν Διορθοδόξον Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, ἥτις συνέρχεται τὸ πρῶτον νῦν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν εἶναι, κατὰ τὴν πρὸ τριετίας ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ὑπὸ τῆς εἰρημένης Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ὅπως προβῇ, ὡς ἐλέχθη, (α) εἰς διευκρίνησιν τῶν κοινῶν σημείων πίστεως, καὶ β) εἰς τὸν καταρτισμὸν καταλόγου τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν περὶ ὧν πρόκειται Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, διαφορῶν δογματικῶν, κανονικῶν, λειτουργικῶν καὶ ἄλλων, καὶ τὴν σύνταξιν δι' εἰδικῶν θεολόγων μελετῶν ἐπὶ τῶν ἐφ' ὧν αἱ διαφοραὶ ἀναφέρονται σημείων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ χριστολογικὸν δόγμα, τὸ κῦρος τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τὴν διευθέτησιν τῆς συνυπάρξεως ἐν τῷ αὐτῷ κλίματι πλειόνων Πατριαρχῶν κτλ.». «Ὅταν λοιπὸν ἢ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ θὰ ἔχη ὀλοκληρώσει τὸ ἀνατεθὲν αὐτῇ ὡς ἄνω ἔργον καὶ γενικῶς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου καὶ κρίνει ὄριμον καὶ σκόπιμον τὴν ἔναρξιν αὐτοῦ, θὰ μετατραπῇ εἰς μεικτὴν Ὁρθοδοξοανατολικὴν Ἐπιτροπὴν, συνενουμένην μετὰ τῆς ἀντιστοίχου Διανατολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, (πρὸς ἀπὸ κοινοῦ ἐν διαλόγῳ μελέτην τῶν ἐκατέρωθεν θέσεων καί, ἐν περιπτώσει συμφωνίας, κατάρτισιν σχεδίου ἐνώσεως, ὑποβληθησομένου εἰσηγητικῶς ταῖς ἐκατέρωθεν Ἐκκλησίαις), ὡς ὥρισεν ἡ Δ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις»⁴.

1. Αὐτόθι, σ. 88.

2. Αὐτόθι, σ. 92.

3. Αὐτόθι, σ. 90.

4. Ἰω. Καρμίρη, Ἡ Δ' Πανορθόδοξος Διάσκεψις, Ἀθῆναι 1968, σ. 43-45.

Κατὰ ταῦτα, ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν κέκληται, ὅπως κατ' οὐσίαν προωθήσῃ ἐπισήμως πλεόν τὸ ἔργον τῶν προηγηθεισῶν τεσσάρων ἀνεπισήμων Διασκέψεων τῶν Ὁρθόδοξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων, προπαρασκευάζουσα τὸν ἀποφασισθέντα πανορθόδοξον θεολογικὸν διάλογον μετὰ τῆς ἀντιστοίχου Διανατολικῆς Ἐπιτροπῆς. Διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν παροῦσαν πρώτην διάσκεψιν αὐτῆς δεόν νὰ ἀρξῆται τοῦ ἔργου αὐτῆς διὰ τῆς μελέτης τῶν πεπραγμένων τῶν προηγηθεισῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἑπτὰ ἔτη τεσσάρων ἀνεπισήμων θεολογικῶν Διασκέψεων, ἐγκρίνουσα ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει ταῦτα καὶ λαμβάνουσα θέσιν ἔναντι τῶν ἀντιμετωπισθέντων ὑπὸ αὐτῶν προβλημάτων καὶ τῶν συμπερασμάτων εἰς τὰ ὁποῖα κατέληξαν αὐται, εἶτα δὲ ἀπὸ τούτων, ὡς ἀπὸ βάσεως καὶ ἀφετηρίας, νὰ χωρήσῃ περαιτέρω εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῇ δυσχεροῦς ἔργου¹. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θεωροῦμεν χρήσιμον, ὅπως εἰσαγωγικῶς παράσχωμεν πρὸς ὑμᾶς καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὰ διὰ πρώτην φορὰν ἀσχολούμενα περὶ τὸν ὀρθόδοξοανατολικὸν διάλογον μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν συντομωτάτην ἐπισκόπησιν τῶν κατὰ τὰς προηγηθείσας τέσσαρας ἀνεπισήμους Διασκέψεις.

Ἐν πρώτοις εἰς τὰς τρεῖς πρώτας Διασκέψεις ἐν Aarhus, Bristol καὶ Γενεύῃ ἔλαβον μέρος 38 ἐν ὄλῳ θεολόγοι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ἧτοι 19 Ὁρθόδοξοι καὶ 19 Ἀντιχαλκηδόνιοι. Ὅμοιως ἀπέστειλαν εἰσηγήσεις, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ παραστῶσιν, ἕτεροι δύο, ἐξ ὧν εἷς ὀρθόδοξος καὶ εἷς ἀντιχαλκηδόνιος. Πρῶτον, μετέσχον, ἀπὸ ὀρθόδοξου μὲν πλευρᾶς: 1. Ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὁ ἐπίσκοπος Καλαβρίας Αἰμιλιανὸς Τιμιάδης, ὁ τότε ἀρχιμανδρίτης καὶ νῦν μητροπολίτης Τρανουπλέως Δαμασκηνὸς Παπανδρέου καὶ ὁ πρεσβύτερος — καθηγητῆς Ἰ. Ρωμανίδης. 2. Ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ὁ ἐπίσκοπος Λιβάνου Γεώργιος Khodr. 3. Ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος οἱ καθηγηταὶ Ἰ. Καρμίρης, Γ. Κονιδάρης καὶ Ν. Νησιώτης, ὡς καὶ οἱ διδάκτορες τῆς θεολογίας Ἰ. Ζηζιούλας καὶ Ἀ. Ἀρβανίτης. 4. Ἐκ μέρους τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου ὁ ἐπίσκοπος Χερσῶνος Πέτρος L' Huillier, οἱ πρεσβύτεροι — καθηγηταὶ V. Boronov καὶ I. Voronov, ὁ καθηγητῆς N. Zabolotsky, ὡς καὶ οἱ ἐν Ἀμερικῇ ρῶσοι πρεσβύτεροι - καθηγηταὶ G. Florovsky καὶ J. Meyendorff. 5. Ἐκ μέρους τοῦ Ρουμανικοῦ Πατριαρχείου ὁ καθηγητῆς N. Chitescu. 6. Ἐκ μέρους τοῦ Βουλγαρικοῦ Πατριαρχείου ὁ ἐπίσκοπος Sliven Νικόδημος καὶ οἱ καθηγηταὶ D. Piperov καὶ E. Zoniewski.

1. Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι καὶ «ἡ Ὁρθόδοξος Ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἐκτιμᾷ τὴν ἐργασίαν ὑψηλῆς θεολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀξίας τῶν συσκέψεων τούτων καὶ θεωρεῖ, ὅτι τὰ μέχρι σήμερον ἐπιτευχθέντα ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσωσι τὸ θεμέλιον τῶν πρώτων συμφωνιῶν εἰς τὰς ἐπισήμους συσκέψεις, αἵτινες θὰ ἐπακολουθήσωσιν». (Εἰσήγησις Ρουμανικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἐνθ' ἄν. σ. 4).

Δεύτερον, ἀπὸ ἀντιχαλκηδονείου πλευρᾶς μετέσχον ὁμοίως: 1. Ἐκ μέρους τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐπίσκοποι Samuel καὶ Gregorius καὶ ὁ καθηγητῆς K. N. Khella. 2. Ἐκ μέρους τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας οἱ πρεσβύτεροι H. M. Worgineh, Atto G. E. Mikre Selassie καὶ G. E. Degou καὶ ὁ καθηγητῆς Getachew Haile. 3. Ἐκ μέρους τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐπίσκοποι Tiran Nersoyan καὶ Karekin Sarkissian καὶ οἱ πρεσβύτεροι A. Berberian, M. Krikorian καὶ N. Bozabalian. 4. Ἐκ μέρους τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐπίσκοπος Severius Zakka Iwas. 5. Ἐκ μέρους τῆς Μαλαμπαρικῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐπίσκοποι Theophilos Philippos καὶ Thoma Dionysius καὶ οἱ πρεσβύτεροι V. C. Samuel, P. Verghese, N. J. Thomas καὶ K. C. Joseph.

Εἰς δὲ τὴν μικροτέραν τετάρτην συνάντησιν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πρὸ ἑπταμήνου ἔλαβον μέρος οἱ παρευρεθέντες ἐνταῦθα τότε θεολόγοι, ἐξ ὧν 13 Ὁρθόδοξοι καὶ 17 Ἀντιχαλκηδόνιοι. Καὶ ἀπὸ ὀρθοδόξου μὲν πλευρᾶς παρέστησαν οἱ ἐπόμενοι: Πατριαρχεῖου Ἀλεξανδρείας οἱ μητροπολίται Καρθαγένης Παρθένιος καὶ Ἀξώμης Μεθόδιος. Πατριαρχεῖου Μόσχας ὁ μητροπολίτης Λένινγκραδ Νικόδημος καὶ οἱ πρεσβύτεροι L. Voronov, V. Boronov, S. Hackel καὶ N. Osolin. Ἐκκλησίας Βουλγαρίας ὁ καθηγητῆς T. Sabev. Ἐκκλησίας Κύπρου ὁ καθηγητῆς Ἀ. Μιτσίδης. Ἐκκλησίας Ἑλλάδος ὁ μητροπολίτης Ἀττικῆς Νικόδημος καὶ οἱ καθηγηταὶ Σ. Ἀγουρίδης, N. Νησιώτης καὶ Π. Φούγιας. Ἀπὸ ἀντιχαλκηδονείου πλευρᾶς παρέστησαν οἱ ἐπόμενοι: Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐπίσκοπος Σαμουήλ. Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας οἱ πρεσβύτεροι - καθηγηταί: Dike Seltanat Habte Mariam Workineh, Mikre Selassie Gebre, Sergew Habte Selassie, Abebaw Yigzaw, Adazmsu Amare, Aberra Bekele, Wolde Selassie, Ayale Gulte, Memher Ketsela, Melake Berhanat Tesfa of Borana. Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐπίσκοπος Karekin Sarkissian καὶ οἱ ἀρχιμανδρῖται N. Bozabalian καὶ S. Kaspatian. Συριακῆς Ἐκκλησίας ὁ K. Simon. Μαλαμπαρικῆς Ἐκκλησίας οἱ καθηγηταὶ P. Verghese καὶ V. Samuel.

Προτεθήτω ὅτι εἰς τὰς τέσσαρας ταύτας Διασκέψεις ὑπεβλήθησαν αἱ ἐπόμεναι εἰσηγήσεις: 1. Ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Καλαβρίας Αἰμιλιανοῦ μία εἰσηγήσις εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἀπὸ τοῦ Aarhus εἰς τὸ Bristol». 2. Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰω. Καρμίρη τρεῖς εἰσηγήσεις, ἐξ ὧν εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἀντιχαλκηδονεῖων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»· εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ χριστολογικὸν δόγμα ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Λατρείᾳ — «μία ὑπόστασις ἐν δυοῖν ταῖς φύσεσι, Θεὸς σωματούμενος»· εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «διάκρισις μεταξὺ τῶν «ἄρων» καὶ τῶν «κανόνων» τῶν ἀρχαίων Συνόδων καὶ

σημασία αὐτῶν διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος ἐκ μέρους τῶν Ἀντιχαλκηδονίων». 3. Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Κονιδάρη τρεῖς εἰσηγήσεις, ἦτοι εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ ἱστορικῶν καὶ δογματικῶν παραγόντων ἐν τῷ χωρισμῷ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας»· εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἐσωτερικὴ ἀκολουθία τοῦ τριαδικοῦ καὶ τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος ἐν ταῖς ἑπτὰ Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις μέχρι καὶ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451)», καὶ εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἀπόφασις τῆς Χαλκηδόνος μέχρι τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου — εἰσαγωγή καὶ περιλήψις ἀπὸ ἐπόψεως ἐσωτερικῆς συνοχῆς τοῦ τριαδικοῦ καὶ τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος». 4) Ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου-καθηγητοῦ Ἰ. Ρωμανίδη μία εἰσηγήσις εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «μία φύσις ἢ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη». 5. Ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου, νῦν μητροπολίτου Τρανουπόλεως, μία εἰσηγήσις εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἱστοριοθεολογικὴ θεώρησις τῶν ἀναθεμάτων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπὸ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας». 6. Ὑπὸ τοῦ θεολόγου Ἰ. Ζηζιούλα μία εἰσηγήσις εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «τὰ ἐπιπροσθούνητα εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς Χαλκηδονείου καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν». 7. Ὑπὸ τοῦ ἀποστειλάντος μίαν εἰσηγήσιν εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν καὶ μὴ παραστάντος καθηγητοῦ Π. Τρεμπέλα ὑπὸ τὸν τίτλον «παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς διασκέψεως τοῦ Aarhus». 8. Ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου — καθηγητοῦ G. Florovsky μία εἰσηγήσις εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ χριστολογικὸν δόγμα καὶ ἡ ὀρολογία αὐτοῦ». 9. Ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου — καθηγητοῦ J. Meyendorff μία εἰσηγήσις εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Χαλκηδόνιοι καὶ Μονοφυσῖται μετὰ τὴν Χαλκηδόναν». 10. Ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Χερσῶνος Πέτρου μία εἰσηγήσις εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «αἱ κωνοικαὶ παραδόσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν». 11. Ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου — καθηγητοῦ V. Boronov δύο εἰσηγήσεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ ζήτημα τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ ἐπανενώσεως τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν τετάρτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἀναγνώρισις τῶν Ἁγίων καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἀναθεμάτων». 12. Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ N. Chitescu δύο εἰσηγήσεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ θέσις ἐνίων ὀρθοδόξων καὶ ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων ἐπὶ τῶν θελήσεων τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων», ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «διάκρισις μεταξὺ τῶν «ὄρων» καὶ τῶν «κανόνων» τῶν ἀρχαίων Συνόδων καὶ σημασία αὐτῶν διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος». 13. Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ H. Tsonievsky μία εἰση-

γῆσις εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἔνωσις τῶν δύο φύσεων ἐν τῷ Χριστῷ κατὰ τὰς Ἀντιχαλκηδονεῖους Ἐκκλησίας καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν».

14. Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ K. N. Khella δύο εἰσηγήσεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «θεολογικὴ προσέγγισις εἰς τὴν μίαν φύσιν—Χριστολογία τῆς ε' ἑκατονταετηρίδος», ἡ δ' ἑτέρα εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐμποδίζουσιν αἱ τέσσαρες Σύνοδοι τὴν συνδιαλλαγὴν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας;».

15. Ὑπὸ τοῦ ἀποστείλαντος εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν μίαν εἰσήγησιν καὶ μὴ παραστάντος H. Amin ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ὀρθόδοξος πίστις ἐν ταῖς λειτουργίαις καὶ ταῖς προσευχαῖς τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας».

16. Ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Tiran Nersoyan μία εἰσηγήσις εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἔτυμῃ ἱστορίᾳ τῆς Ἰστορίας».

17. Ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Karekin Sarkissian μία εἰσηγήσις εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Ἀρμενικῇ Ἐκκλησίᾳ—βραχεῖα ἐπισκόπησις μετ' εἰδικῆς ἀναφορᾶς εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων».

18. Ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου M. K. Krikorian δύο εἰσηγήσεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ Χριστολογία ἐν τῇ λειτουργικῇ παραδόσει τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας», ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «αἱ τρεῖς πρῶται Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ ἡ σημασία αὐτῶν διὰ τὴν Ἀρμενικὴν Ἐκκλησίαν».

19. Ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Severus Zakka Iwas, ἀποστείλαντος εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν μίαν εἰσηγήσιν καὶ μὴ παραστάντος, ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ διδασκαλία περὶ τῆς μιᾶς φύσεως ἐν τῇ Συριακῇ Λατρείᾳ».

20. Ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου-καθηγητοῦ V. C. Samuel τέσσαρες εἰσηγήσεις, ἐξ ὧν εἰς τὴν πρώτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παραδόσει τῆς Συριακῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «σύντομος ἱστορία τῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐπανένωσιν τῆς Χαλκηδονεῖου καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονεῖων μερίδων ἀπὸ τοῦ 451 μέχρι τοῦ 641 μ.Χ.», καὶ εἰς τὴν τετάρτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «σκέψεις τινὲς ἐπὶ τῆς καταδίκης ἀνθρώπων καὶ τῆς ἀναγνώρισεως ἀγίων καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἀναθεμάτων».

21. Ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου — καθηγητοῦ P. Verghese δύο εἰσηγήσεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη εἰς τὴν δευτέραν διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ μονοθελητικὴ ἔρις», ἡ δὲ ἑτέρα εἰς τὴν τρίτην διάσκεψιν ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐκκλησιολογικαὶ ἀπόψεις ἀναφερόμεναι εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰσηγήσεων αἱ γενόμεναι κατὰ τὰς δύο πρώτας Διασκέψεις τοῦ Aarhus καὶ τοῦ Bristol ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τῶν Πρακτικῶν αὐτῶν ἐν τῷ περιοδικῷ «The Greek Orthodox Theological Review», ἀναμένεται δὲ ὅτι συντόμως θὰ δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ καὶ αἱ εἰσηγήσεις μετὰ τῶν Πρακτικῶν καὶ τῶν δύο τελευταίων διασκέψεων τῆς Γενεῆς

καὶ τῆς Ἀδδὶς Ἀμπέμπα. Εὐτυχῶς ἔχομεν δημοσιευμένα ἑλληνιστὶ τὰ συμπεράσματα καὶ τῶν τεσσάρων Διασκέψεων, καὶ δὴ τῶν μὲν τριῶν πρώτων ἐν τῷ εἰς χεῖράς σας βιβλίῳ μου, τῆς δὲ τετάρτης ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Πατριαρχικοῦ Κέντρου Γενεύης «Ἐπίσκεψις». Προτείνω, λοιπόν, ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν ἐν ἀρχῇ προβῇ εἰς τὴν μελέτην τῶν συμπερασμάτων τούτων, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἀξιολογήσῃ τὸ μέχρι τοῦδε συντελεσθὲν προπαρασκευαστικὸν τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου ἔργον, υἱοθετοῦσα αὐτό, καὶ ἔπειτα χωρήσῃ περαιτέρω εἰς τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐνδείκνυται, ὅπως ἡ Διορθόδοξος Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν μελετήσῃ τὴν περὶ τὸ χριστολογικὸν δόγμα διχογνωμίαν τῶν σεβασμίων Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ἐκ μέρους αὐτῶν ἀποδοχῆς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Δ', Ε', ΣΤ' καὶ Ζ'. Ἀπὸ τῶν δύο τούτων θεμάτων δέον νὰ ἀρχίσῃ καὶ ὁ θεολογικὸς διάλογος τῆς ἡμετέρας Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς μετὰ τῆς ἀντιστοίχου Διανατολικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ὅσον ἐκ τῆς ἐλπιζομένης ἐπ' αὐτῶν συμφωνίας θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ περαιτέρω ἀνέλιξις τοῦ διαλόγου καὶ ἐπὶ τῶν ὑπολοίπων εὐαρίθμων καὶ ἡσσοнос σημασίας λειτουργικοκανονικῶν καὶ ἄλλων διαφορῶν.

β'. *Ἀπόψεις τινὲς Ἰω. Καρμίρη, ἀναπτυχθεῖσαι κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς¹.*

1. Ἐὰν οἱ ἀδελφοὶ Ἀντιχαλκηδόνιοι καὶ ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι ποθῶμεν εἰλικρινῶς τὴν ἐπανάνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Χριστιανοσύνης, ὀφείλομεν νὰ σταματήσωμεν τὴν ἄγονον παρελθοντολογίαν καὶ νὰ μὴ ἀσχοληθῶμεν κατὰ τὸν διάλογον ἡμῶν περὶ τὰ ἱστορικὰ καὶ μάλιστα τὰ προσωπικὰ ζητήματα καὶ σφάλματα τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως, διὰ τὰ ὅποια ἄλλως τε δὲν εὐθύνονται οἱ σύγχρονοι Ὀρθόδοξοι καὶ Ἀντιχαλκηδόνιοι, οὔτε νὰ κρίνωμεν τὴν πολιτικὴν τῶν Βυζαντινῶν ἢ τῶν Λατίνων ἢ τῶν Μονοφυσιτῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵτινες ἐνήργουν κινούμενοι ἐκ τῶν γνωστῶν ἱστορικῶν, οὐχὶ δὲ θεολογικῶν κινήτρων καὶ παραγόντων. Διότι ταῦτα δὲν θὰ προαγάγῃ τὸν ἐκκλησιαστικοθεολογικὸν διάλογον, ἀλλὰ θὰ τὸν ἐπιβραδύνῃ καὶ ἴσως θὰ τὸν βλάψῃ ἀνεπανορθώτως. Ἄς παύσωμεν λοιπὸν νὰ μεριμνῶμεν καὶ τυρβάζωμεν περὶ τὰ πολλὰ καὶ ἐπουσιώδη καὶ ἐπιζήμια ταῦτα, διότι ἀληθῶς «ἐνός ἐστὶ χρεία», δῆλα δὴ νὰ συμφωνήσωμεν ἐπὶ τῆς οὐσιαστικῆς δογματικῆς διχογνωμίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτοι ἐπὶ τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, δεχόμενοι τὴν ἐπ' αὐτοῦ διδασκαλίαν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Γ', Δ', Ε', ΣΤ' καὶ Ζ', καὶ μάλιστα τῆς Δ' καὶ τῆς

1. Ἐκ τῶν πολλῶν παρεμβάσεων ἡμῶν ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς προβαλλόντων ζητημάτων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀναπτυχθειῶν ἀπόψεων ἡμῶν σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὀλίγας τινὰς μόνον.

ΣΤ', καὶ ἀναγνωρίζοντες πάντες τὰς ἑπτὰ Συνόδους ἀδιακρίτως ὡς οἰκου-
 μενικὰς καὶ ἀλαθῆτους, ἅτε ἀποφηναμέναι τῇ ἐπιστάσει καὶ τῷ φωτισμῷ τοῦ
 Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀναγνωρισθείσαις ὡς τοιαύταις ὑπὸ τῆς κοινῆς συνει-
 δήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Διότι, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλη-
 σίας, ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀποτελεῖ κριτήριον
 ὀρθοδοξίας, καθὼς εἶπον καὶ εἰς τὴν τρίτην ἀνεπίσημον διάσκεψιν τῶν Ὁρθο-
 δόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων. Ἐάν ἐπὶ τοῦ «ἐνός» θεμελιώδους θέ-
 ματος τῆς πίστεως (τοῦ χριστολογικοῦ, ὡς ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν εἰρημένων
 Οἰκουμενικῶν Συνόδων) συμφωνήσωμεν, τότε εὐχερῶς θὰ ρυθμισθῶσι καὶ
 τὰ δευτερεύοντα ζητήματα, ἧτοι τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τῶν Πατριαρχῶν
 καὶ ἐπ.σκόπων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Ἁγίων καὶ τῆς
 ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων, ὡς καὶ τῶν μικρῶν διαφορῶν ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ τοῖς
 ἐκκλησιαστικοῖς ἐθίμοις κτλ. Ὅταν δὲ ἐπέλθῃ οὕτως ἡ πλήρης ἔνωσις ἐν τῇ
 πίστει καὶ διευθετηθῶσι κατ' οἰκονομίαν αἱ δευτερεύουσαι διαφοραί, τότε, καὶ
 μόνον τότε, θὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ ἡ *Intercommunio*, ἡ κοινωνία ἐν τοῖς
 μυστηρίοις, ἀκόμη καὶ ἡ ἐκ παραδρομῆς ἀποκληθεῖσα ἐνταῦθα «μερικὴ μυ-
 στηριακὴ διακοινωνία» (!), διότι γενικῶς ἡ *Intercommunio*, κατὰ σταθερὰν
 δογματικὴν ἀρχὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, θὰ εἶναι τότε ὁ ὄριμος καρπὸς
 καὶ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς πλήρους δογματικῆς ἐνώσεως τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῶν
 Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν, μὴ δυναμένη, ὑφ' οἰανδῆποτε μορφῆν, νὰ
 προηγηθῇ ταύτης.

2. Ὡμίλησα ἐν προηγουμένῃ συνεδρίᾳ περὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης ἀνα-
 γνωρίσεως ἐκ μέρους τῶν Ἀντιχαλκηδονίων τῶν τεσσάρων τελευταίων Οἰ-
 κουμενικῶν Συνόδων, θεωρῶν ταύτην ὡς τὴν ἑτέραν ὄψιν τοῦ χωρίζοντος τοὺς
 Χαλκηδονίους καὶ Ἀντιχαλκηδονίους ἐπὶ δέκα πέντε ἤδη αἰῶνας χριστολογι-
 κοῦ δόγματος. Διότι, ἂν ἔντως οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι ἀποδέχονται τὴν ὑπὸ τῶν
 Συνόδων τούτων διατυπωθεῖσαν διδασκαλίαν περὶ τοῦ χριστολογικοῦ δόγμα-
 τος, τότε ὀφείλουσι νὰ ἀποδεχθῶσι καὶ τὰς διατυπωσάσας ταύτην Συνόδους·
 ὅπως καὶ ἀντιθέτως, ἀποδεχόμενοι τὰς Συνόδους Δ', Ε' καὶ ΣΤ', συναποδέ-
 χονται καὶ τὸ ὑπ' αὐτῶν διατυπωθὲν χριστολογικὸν δόγμα. Αὕτη εἶναι ἡ μία
 καὶ μόνη σοβαρὰ δογματικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν—Ἐκκλη-
 σιῶν, ἔχουσα δύο ὄψεις: τὸ χριστολογικὸν καὶ τὰς τέσσαρας τελευταίας Οἰκου-
 μενικὰς Συνόδους. Συνεπῶς δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὴν δικαιολογίαν τῆς ἀρ-
 νήσεως τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῶν ἢ τῆς ἀναβολῆς αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν Ἀντι-
 χαλκηδονίων, ἣν ἀνέπτυξεν ἐν Bristol ὁ Dr. Kehlla καὶ ἥτις περιέχεται ἐν τῇ
 εἰσηγήσει τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπ.σκόπου Τιργοβιστίου Ἀνθίμου. Οὐχ ἤττον
 θὰ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ δεχθῶμεν τὴν ἄποψιν τοῦ θεοφιλεστάτου, «ὅτι θὰ ἔπρεπε
 νὰ γίνωσι κοιναὶ προσπάθειαι, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, πρὸς ἀναγνώρισιν
 τῶν Συνόδων, καθ' ὃ μέτρον αὐταὶ ὑπῆρξαν τὸ ὄργανον τοῦ Θεοῦ, ὡς μέσα
 ὑπερβατὰ διὰ τῶν ὁποίων τὸ Ἁγίον Πνεῦμα ἐνήργησε διὰ τὸν καθορισμὸν

τῆς μονίμου πίστεως, καὶ οὐχὶ ὡς συνελεύσεις ἀποτελεσθείσας ἐξ ἀνθρώπων ἱστορικῶς καὶ ψυχολογικῶς προσδιωρισμένων, περιοριζομένων εἰς τὰς ἄλλας ἐνεργείας καὶ ἀποφάσεις αὐτῶν ἀπὸ συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, ἐκ φόβων δὲ δικαιολογημένων δι' αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν στιγμήν, ἢ ἐκ σκέψεων προσωρινῶν Ἱεραρχῶν τινων τῆς Ἐκκλησίας, σκέψεων συνδεομένων πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους, οὐτινος ἡ Ἐκκλησία ἔσχε τότε ἀνάγκην δι' ὠρισμένα ζητήματα».

3. Ἡ κατηγορία ἐνίων Ἀντιχαλκηδονίων κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων ἐπὶ Νεστοριανισμῷ εἶναι τελείως ἀβάσιμος καὶ ἄδικος, διότι ὁ Νεστοριανισμὸς κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Δ', Ε' καὶ ΣΤ', μετέπειτα δὲ ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις δογματικοῖς καὶ λειτουργικοῖς βιβλίοις συνεχῶς μέχρι σήμερον, ὁμοίως δὲ κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὰ λεγόμενα «Τρία Κεφάλαια». Συνεπῶς ἡ καταδίκη τοῦ Νεστοριανισμοῦ εἶναι κοινὴ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων καὶ ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ οὐδεμία ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν ὑφίσταται.

4. Ὡς πρὸς τὸν τόμον τοῦ Λέοντος Ρώμης παρατηρῶ, ὅτι ὀρθῶς τὸν ἠνόησε καὶ ἠρμήνευσε ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, δεχθεῖσα ἐν πρόσωπον καὶ δύο φύσεις ἠνωμένας ὑποστατικῶς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ Λόγου «ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως». Ὅχι λοιπὸν «δύο πρόσωπα», ἀλλ' ἐν ἀναντιλέκτως πρόσωπον δέχονται οἱ Ὁρθόδοξοι, ἐπόμενοι τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἄλλως τε, ὡς εἶπον καὶ τῷ 1964 ἐν τῇ συνδιασκέψει τοῦ Aarhus, ὁ τόμος τοῦ Λέοντος δὲν ἐνδιαφέρει τόσον τὸν ἡμέτερον ὀρθοδοξοανατολικὸν διάλογον, ὅσον τὸν λατινοανατολικὸν τοιοῦτον. Ἐπομένως δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ μὴ ἀσχοληθῶμεν εἰδικῶς περὶ αὐτόν, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσω καὶ ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀπέριψε τὴν λατινικὴν ἀξίωσιν, ὅπως υἰοθετήσῃ αὐτόν, ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ οὗτος τὸν ὅρον τῆς Συνόδου, δι' ὃ καὶ προέβη εἰς τὴν σύνταξιν ἰδίου ὅρου. Ἐπὶ πλεόν δὲ κατηγορήθη ἐν τῇ Δ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὁ τόμος ὡς μὴ συνάδων πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν εἰς ὠρισμένα σημεῖα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τέλει ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῆς Δ', βραδύτερον δὲ καὶ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν τριῶν πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἔκτοτε δὲ τιμᾶται βεβαίως μέχρι σήμερον ὑφ' ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων. Διὰ ταῦτα νομίζω, ὅτι δὲν πρέπει ὁ τόμος τοῦ Λέοντος νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον εἰς τὸν ἡμέτερον ὀρθοδοξοανατολικὸν διάλογον, ἀλλὰ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς θεολογικῆς ἐρεῦνης ἐξῶ αὐτοῦ, ἵνα μὴ καταστήσῃ δυσχερέστερον τὸν διάλογον.

5. Δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω, ὅτι αἱ μνημονευθεῖσαι ἐνταῦθα φράσεις τοῦ Διοσκόρου: «τὸ δύο οὐ δέχομαι» καὶ «μετὰ γὰρ τὴν ἔνωσιν δύο φύσεις οὐκ εἰσίν», εἶναι οἰονεὶ ἀδιάφοροι, διότι σαφῶς περιέχουσιν αὐται μονοφυσιτισμόν, ὃν κατεδίκασεν ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῆ τοῦ Διοσκόρου κατεδικάσθη *implicite* διὰ τοῦ συνοδικοῦ ὅρου.

Ἴσως ὅμως ὁ Διόσκορος, κατόπιν συστάσεων συνοδικῶν ἐπισκόπων καὶ πρὸ πάντων τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἀνατολίου (ὅστις εἶχεν αὐτὸν «Γέροντα»), ἐγκατέλειπε τελικῶς ἐν τῇ Συνόδῳ τὸν ἄκρατον μονοφυσιτισμὸν τοῦ Εὐτυχοῦς, καὶ διὰ τοῦτο κατεδικάσθη μόνον ἐπὶ κανονικοῖς καὶ διοικητικοῖς παραπτώμασιν, οὐχὶ δὲ ἐπὶ αἱρέσει, συμφώνως πρὸς τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ἀνατολίου, ὅτι «διὰ τὴν πίστιν οὐ καθηρέθη Διόσκορος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκοινωνησίαν ἐποίησε τῷ κυρίῳ Λέοντι τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ τρίτον ἐκλήθη καὶ οὐκ ἤλθεν». Προσθετέον ὅτι ἡ καταδικὴ τοῦ Διοσκόρου ἐπανελήφθη καὶ ὑπὸ τῆς ΣΤ' καὶ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εὐρηται δὲ καὶ ἐν τῇ Ὁρθιδόξῳ Λατρείᾳ. Μόνον λοιπὸν ἐὰν κατὰ τὸν ὀρθοδοξοανατολικὸν διάλογον ἐπιτευχθῇ συμφωνία ἐπὶ τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Δ', Ε', ΣΤ' καὶ Ζ', καὶ κυρίως τῆς Δ' καὶ τῆς ΣΤ', τότε θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ Διοσκόρου, διὰ τῆς διαδικασίας ἴσως τῆς ὑποδειχθείσης ὑπὸ τῆς τετάρτης ἀνεπισήμου συνδιασκέψεως, καθ' ὅσον οὗτος κατεδικάσθη, ὡς ἐλέχθη, διὰ κανονικὰ καὶ διοικητικὰ καὶ οὐχὶ διὰ δογματικὰ ζητήματα, καὶ ἐπομένως θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀποκατάστασις αὐτοῦ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὀρθοδόξου ἀρχῆς τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ πάντως δι' ἰσοκύρου Συνόδου.

6. Τέλος ἐπὶ τῶν λεχθέντων ἐνταῦθα ὑπὲρ τῆς Συνόδου τοῦ 449 παρατηρῶ, ὅτι ἡ «λειτουργικὴ» ἐκείνη σύνοδος εἶναι καταδικασμένη ἐν τε ταῖς μετ' αὐτὴν Ὁρθοδόξοις Συνόδοις καὶ ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ διὰ τὸν γνωστὸν βίαιον καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἀντικανονικὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ὡς οὗτος παρεστάθη ἐνώπιον τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, παρόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Διοσκόρου.

γ'. Συμπεράσματα τῆς τετάρτης ἀνεπισήμου διασκέψεως Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων¹.

«Τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα καὶ ζητήματα προέκυψαν ἐκ τῶν ἀνεπισήμων συζητήσεων ἡμῶν εἰς Ἀδδῖς Ἀμπέμπα περὶ τῆς ἄρσεως τῶν ἀναθεμάτων καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν Ἀγίων.

1. Συμφωνοῦμεν ὅτι ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων, ἐκδοθέντων ὑπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὅποιοι θεωροῦνται ὑπὸ τῆς ἄλλης ὡς ἅγιοι καὶ διδάσκαλοι, φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον βῆμα εἰς τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἐνότητα τῶν δύο παραδόσεων.

1. Ἐπειδὴ δὲν συμπεριελάβομεν εἰς τὰ ἐν τέλει τῶν ἡμετέρων «Εἰσηγήσεων ἐνώπιον τῶν διασκέσεων Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων» (σ. 85-94) δημοσιευθέντα συμπεράσματα τῶν τριῶν πρώτων ἀνεπισήμων διασκέσεων καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς μεταγενεστέρως κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1971 συνελθούσης ἐν Addis Abeba τετάρτης ἀνεπισήμου διασκέψεως, δημοσιεύομεν ταῦτα ἐνταῦθα ἐκ τῆς «Ἐπισκέψεως» 2 (1971) Νο. 27, σ. 11-13.

2. Συμφωνοῦμεν ὡσαύτως, ὅτι ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων θὰ ἔδει νὰ πραγματοποιηθῇ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας μεταξύ τῶν δύο παραδόσεων καὶ ὅτι ἐπομένως προϋποθέτει τὴν οὐσιώδη ἐνότητα ἐν τῇ πίστει μεταξύ τῶν δύο παραδόσεών μας. Οὕτω πρὸς ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων καθίσταται ἀναγκαία ἡ ἐπίσημος ἐξαγγελία καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν, ὅτι ὑφίσταται πράγματι τοιαύτη οὐσιώδης ἐνότης ἐν τῇ πίστει. Βάσις τοιαύτης ἐξαγγελίας ἔχει ἤδη δοθῆ ὑπὸ τῶν ἐκθέσεων τῶν προγενεστέρων συνομιλιῶν μας ἐν Aarhus, Bristol καὶ Genève.

3. Συμφωνοῦμεν ἐπὶ πλεόν, ὅτι, ὅταν παύση ἡ ἰσχὺς τῶν ἀναθεμάτων ἐναντίον προσώπων τινῶν, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀπαιτηθῇ ἡ ἀναγνώρισις των ὡς ἁγίων ὑπ' ἐκείνων οἱ ὅποιοι τὰ ἀναθέματα. Διάφοροι Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι ἔχουσι διαφέροντα λειτουργικὰ ἡμερολόγια καὶ καταλόγους Ἁγίων. Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπιβληθῇ ὁμοιομορφία ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Ἡ θέσις τῶν προσώπων τούτων ἐν τῇ μελλούσῃ ἡνωμένῃ Ἐκκλησίᾳ δύναται νὰ συζητηθῇ καὶ ἀποφασισθῇ μετὰ τὴν ἔνωσιν.

4. Πρέπει νὰ ὑπάρξῃ τυπικὴ (formal) δήλωσις ἢ τελετὴ διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων; Πολλοὶ ἐξ ἡμῶν φρονοῦσιν, ὅτι εἶναι πολὺ ἀπλούστερον νὰ ἐγκαταλείψωμεν βαθμιαίως τὰ ἀναθέματα ταῦτα ἡρέμως, ὡς ἤρχισαν ἤδη νὰ πράττωσιν Ἐκκλησίαι τινές. Ἐκάστη Ἐκκλησία θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιλέξῃ τὸν τρόπον, ὁ ὁποῖος ἀνταποκρίνεται καλλίτερον πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ἀναθέματα ταῦτα θὰ ἔχωσιν ἀρθῆ, θὰ εἶναι τότε, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώσεως, δυνατὸν νὰ ἀναγγελθῇ τοῦτο τυπικῶς (formally).

5. Ποῖος ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἄρῃ τὰ ἀναθέματα ταῦτα; Συμφωνοῦμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτῆς ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. Ἡ Ἐκκλησία ἢ ὅποια ἐπέβαλε τὰ ἀναθέματα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους διὰ ποιμαντικούς ἢ ἄλλους λόγους, ἔχει ὡσαύτως τὴν ἐξουσίαν νὰ ἄρῃ ταῦτα διὰ τοὺς αὐτοὺς ποιμαντικούς ἢ ἄλλους λόγους εἰς τὰς ἡμέρας μας. Τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τῆς οἰκονομίας τῆς Ἐκκλησίας.

6. Ἡ ἄρσις ἀναθέματος ἐπιβληθέντος ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας; Τοιαύτη πράξις σημαίνει ὅτι Σύνοδος τις κατ' οὐσίαν ἔσφαλε καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο ἀλάθητος; Ποῖα εἶναι τὰ εἰδικὰ ὄρια ἐντὸς τῶν ὁποίων τὸ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς θεανθρωπίνης φύσεως αὐτῆς ἐνεργεῖ; Συμφωνοῦμεν ὅτι ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων εἶναι πλήρως ἐντὸς τῆς σφαιρας τῆς αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἐκθέτει τὸ ἀλάθητον αὐτῆς εἰς τὰ οὐσιώδη ζητήματα τῆς πίστεως. Ἐγεννήθη ζήτημα ἐὰν μόνον μία ἄλλη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δύναται νὰ ἄρῃ ἀνάθεμα ἐπιβληθὲν ὑπὸ τινος Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐγένετο δὲ γενικῶς ἀποδεκτόν, ὅτι μία Σύνοδος εἶναι μόνον ἐν τῶν κυρίων στοιχείων τῶν ἐκφραζόντων τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατέχει πάντοτε τὴν αὐθεντίαν νὰ ἀποσαφηνίξῃ τὰς ἀποφάσεις Συνόδου τινός, συμφώνως πρὸς τὴν ἀληθῆ

πρόθεσιν αὐτῆς. Οὐδεμία συνοδική ἀπόφασις δύναται ν’ ἀπομονωθῆ ἔκ τοῦ συνόλου τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκάστη Σύνοδος καθιστᾷ ἐμφανῆ ἢ τονίζει εἰδικήν τινα πλευράν τῆς μιᾶς ἀληθείας, καί θά ἡδύνατο κατὰ συνέπειαν νά θεωρηθῆ ὡς βαθμὸς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πληρεστέρας διαρθρώσεως τῆς ἀληθείας. Οἱ δογματικοὶ ὅροι ἐκάστης Συνόδου πρέπει νὰ κατανοῶνται καὶ ἐξηγῶνται βάσει τῶν μεταγενεστέρων συνοδικῶν ὅρων καὶ ἀποφάσεων.

7. Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων θά ἔδει νὰ προετοιμασθῆ διὰ προσεκτικῆς μελέτης τῆς διδασκαλίας τῶν ἀνδρῶν τούτων, τῶν κατηγοριῶν τῶν ἐγερθεισῶν ἐναντίον αὐτῶν, τῶν περιστάσεων ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀναθεματίσθησαν καὶ τῆς ἀληθοῦς προθέσεως τῆς διδασκαλίας των. Ἡ τοιαύτη μελέτη πρέπει νὰ διάκειται συμπαθῶς καὶ νὰ κινῆται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ κατανοήσῃ καὶ ἐπομένως νὰ παραβλέψῃ λάθη ἐλάσσονος σημασίας. Θά ἔδει ἐπίσης νὰ προετοιμασθῆ ἀκριβῆς καὶ πλήρης κατάλογος τῶν προσώπων τῶν δύο πλευρῶν, τὰ ὅποια θ’ ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον μελέτης. Ἡ μελέτη αὕτη πρέπει νὰ ἐξετάσῃ πῶς ἤρθησαν ἐν τῷ παρελθόντι ἀναθέματα. Φαίνεται ὅτι πολλακίς εἰς τὸ παρελθὸν ἤρθησαν ἀναθέματα ἄνευ οὐδεμιᾶς τυπικῆς (formal) πράξεως, πέραν τῆς ἀπλῆς ἀμοιβαίας ἀποδοχῆς τῶν ἀποξενωθέντων μερῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινῆς πίστεως αὐτῶν. Τοιαύτη μελέτη θά ἡδύνατο νὰ καταστήσῃ φανεράν τὴν ποικιλίαν τῶν τρόπων, διὰ τῶν ὁποίων ἀναθέματα ἐπεβλήθησαν καὶ ἤρθησαν.

8. Πρέπει ὡσαύτως νὰ προβλεφθῆ ἐν πρόγραμμα ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς Ἐκκλησίας πρὸ τῆς ἄρσεως καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων, εἰδικῶς ὅπου ἀναθέματα καὶ καταδικαὶ ἔχουσι γραφῆ εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα καὶ τὴν ὑμνογραφίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ λατρεύων λαὸς πρέπει νὰ προετοιμασθῆ, ὅπως ἀποδεχθῆ τὰ ἀνατεθεωρημένα κείμενα καὶ ὕμνους καθαρθέντας ἀπὸ τῶν καταδικῶν. Ἐκάστη Ἐκκλησία πρέπει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ περιοδικά της καὶ ἄλλα μέσα ἐπικοινωνίας διὰ τὴν ποιμαντικὴν προετοιμασίαν τοῦ λαοῦ.

9. Ἐτερον σημαντικὸν στοιχεῖον τῆς τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἡ ἀναθεώρησις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας εἰς τὰ σχολικὰ βιβλία, τὰ θεολογικὰ ἐγχειρίδια καὶ τὸ κατηχητικὸν ὕλικόν. Εἰδικῶς ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ ὑπῆρχεν ὁ πειρασμὸς καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς νὰ ἐρμηνεύωνται αἱ πηγαὶ μεροληπτικῶς. Κοινὴ μελέτη τῶν πηγῶν, μὲ ἀνανεωμένην ἀντικειμενικότητα καὶ στάσιν εἰρηνικὴν, δύναται νὰ ἀποδώσῃ κείμενα κοινὰ πρὸς χρῆσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς οἰκογενείας. Δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ δυσκόλου καὶ μακροχρονίου προγράμματος, δὲν ὑποχρεούμεθα νὰ ἀναμείνωμεν τὴν ὁλοκλήρωσιν αὐτοῦ διὰ τὴν ἄρσιν τῶν ἀναθεμάτων ἢ ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς μυστηριακῆς κοινωνίας.

10. Ἡ ἀναθεώρησις τῶν λειτουργικῶν κειμένων καὶ ὕμνων πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν καταδικῶν ἀποτελεῖ μόνον μέρος τοῦ ἔργου τῆς λειτουργικῆς ἀνα-

νεώσεως. Ὁφείλομεν ἐπίσης νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἄπειρον ποικιλίαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν λειτουργικῶν μας παραδόσεων, εἰς τρόπον ὥστε ἐκάστη Ἐκκλησία νὰ δύναται νὰ ἐμπλουτισθῆ ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν ἄλλων.

11. Φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη τις μιᾶς βαθυτέρας μελέτης τοῦ ζητήματος: «Τί εἶναι εἷς Ἅγιος;» Οὔτε τὰ κριτήρια τῆς ἀγιότητος οὔτε ἡ διαδικασία ἀνακηρύξεως προσώπου τινὸς ὡς ἀγίου εἶναι παρόμοια εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν δυτικὴν παράδοσιν. Μελέτη τῶν διακρίσεων μεταξὺ παγκοσμίων, ἐθνικῶν καὶ τοπικῶν Ἁγίων, καθὼς καὶ τῆς διαδικασίας διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγνωρίσθησαν ὡς τοιοῦτοι, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναληφθῆ ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν καὶ θεολόγων. Ἡ ἄρσις τῶν ἀναθεμάτων δὲν ὀφείλει ν' ἀναμεινῆ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης μελέτης, ἀλλὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς εὐκαιρία διὰ τὴν ἀναγκαίαν ἀποσαφήνισιν τῆς παραδόσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀγιότητος.

12. Ἰσως θὰ ἔδει νὰ τελειώσωμεν τὴν δῆλωσιν ταύτην μὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς τετάρτης τῶν ἀνεπίσημων συναντήσεων εἰς μίαν περίοδον ἑπτὰ ἐτῶν. Ἐλπίζομεν ὅτι τὸ εἰς ἀνεπίσημον ἐπίπεδον συντελεσθὲν ἔργον δύναται ταχέως νὰ ἀναληφθῆ ἐπίσημως ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἔργον τοῦ Πνεύματος, τοῦ ὁδηγοῦντος ἡμᾶς ἀπὸ κοινοῦ, δυναθῆ νὰ εὕρῃ πλήρη ἐκκλησιαστικὴν ἀπάντησιν. Ἐν τῇ ἐλπίδι ταύτῃ ὑποβάλλομεν τὴν τετάρτην ταύτην ἔκθεσιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας».

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Διὰ τῆς πανορθόδοξου ἀποφάσεως τῆς παρουσίας διασκέψεως τῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ ἐνάρξεως ἐπισήμου ἐκκλησιαστικοθεολογικοῦ διαλόγου μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, Κοπτικῆς, Αἰθιοπικῆς, Ἀρμενικῆς, Συροϊακωβιτικῆς καὶ Μαλαμπαρικῆς ἔληξε τὸ προπαρασκευαστικὸν στάδιον τῶν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀρξαμένων καὶ ἔκτοτε συνεχιζομένων προσπαθειῶν πρὸς προσέγγισιν καὶ συνδιαλλαγὴν τῶν κατ' ἀνατολὰς ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, εἰς ἃς ἀνεμείχθη ἀπ' ἀρχῆς ἐνεργῶς καὶ ὁ γράφων. Τῷ ὄντι, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν ἔτει 1951 γενομένου πανηγυρικοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 1500ῆς ἐπετείου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς ἐν Χάλκηδόνι Συνόδου διετύπωσεν οὗτος δημοσίᾳ «τὴν γνώμην, ὅπως τὸ κυρίως ἀπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἡγούμενον τῆς ὅλης Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπευθύνῃ πρὸς τὰς εἰρημένους Ἀντιχάλκηδονεῖους Ἐκκλησίας, τὰς ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ὁρθοδόξου ἀποσχισθείσας καὶ εἰς αὐτὸ ὀργανικῶς ἀνηκούσας, μῆνυμα χριστιανικῆς ἀγάπης, καλοῦν ἅμα αὐτὰς πρὸς ἐναρξιν φιλενωτικῶν συζητήσεων καὶ διαπραγματεύσεων, ἐφ' ὅσον ἐλάχισται, εὐτυχῶς, εἶναι αἱ ἐπιπροσθοῦσαι δυσχέρειαι

καὶ διαφοραί...»¹. Πράγματι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην καὶ ἐξάπέλυσε δύο ἐγκυκλίους τῷ αὐτῷ ἔτει, τὴν μὲν «παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας», τὴν δὲ ταῖς Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις². Ἐπηκολούθησαν αἱ τέσσαρες ἀνεπίσημοι διασκέψεις Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων ἐν Aarhus (1964), Bristol (1967), Γενεύῃ (1970) καὶ Addis Abeba (1971), εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τῶν ὁποίων μετέσχε καὶ ὁ γράφων, ἐνῶ παραλλήλως ἐδημοσίευσεν οὗτος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1951 σχετικὰ ἄρθρα, ὡς ἐν «Ἐκκλησία» 28 (1951) 291, 36 (1959) 169-173, 371-172, 41 (1964) 456-461), 42 (1965) 460-465, «Θεολογία» 39 (1968) 681 ἐξ. «The Greek Orthodox Theological Review» 10 (1964-65) 61-74, 13 (1968) 241-257. «Cahiers d' études chrétiennes orientales» 4 (1966) 17-45, «Abba Salama» 1 (1970) 138-154. 2 (1971) 22-42. «Kyrios» 10 (1970) 149-170 καὶ «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» 52 (1970) 302 ἐξ., 329 ἐξ. 53 (1971) 150 ἐξ. Πρὸς τούτοις ἐδημοσίευσεν ὁμοίως πέντε αὐτοτελεῖς μελέτας ὑπὸ τοῦς τίτλους: «Αἱ ἀρχαῖαι Ἀντιχαλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ βᾶσις τῆς ἐπανενώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», Ἀθῆναι 1965. «The Dialogue between Orthodox and non-Chalcedonian Churches», Athens 1966. «Σχέσεις Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων καὶ ἰδίως ὁ μεταξὺ αὐτῶν θεολογικὸς διάλογος κατὰ τὸν ἰβ' αἰῶνα», Ἀθῆναι 1967. «Εἰσηγήσεις ἐνώπιον τῶν διασκέψεων Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονίων θεολόγων», Ἀθῆναι 1970, ὡς καὶ τὸ ἀνὰ χεῖρας δημοσίευμα.

Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν ὁ ὀρθοδοξοανατολικὸς θεολογικὸς διάλογος εἰσέρχεται εἰς νέον στάδιον, καθ' ὃ θέλουσι καταβληθῆ ἕξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν σοβαραὶ ἐνωτικαὶ προσπάθειαι, αἵτινες ἐλπίζεται ὅτι θὰ ὀδηγήσωσιν εἰς τὸ παρὰ πάντων ἐπιποθούμενον ἐπιτυχὲς τέρμα, τ. ἔ. τὴν ἐπανένωσιν τῶν κατ' ἀνατολὰς ἀγίων Ἐκκλησιῶν. Ἴσως ἡ πρὸς τὴν πλήρη ἔνωσιν ἄγουσα ὁδὸς θὰ εἶναι μακρὰ καὶ ἐπίπονος. Ὅ,τι διήρσαν δέκα πέντε ὅλοι αἰῶνες, δὲν δύναται νὰ ἐπιανεωθῆ ἀμέσως καὶ εὐχερῶς, ἄνευ μακρᾶς καὶ ἐπιμόνου προσπαθείας ἐν ἀγάπῃ καὶ προσευχῇ, ὡς καὶ παραλλήλου ψυχολογικῆς προπαρασκευῆς καὶ καλλιέργειας τῶν λαῶν ἐκατέρωθεν. Ἄλλ' ἐλπίζεται, ὅτι τὸ τὰ πάντα ἐνεργοῦν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἁγίον Πνεῦμα θὰ ὀδηγήσῃ τοὺς μὲν μέλλοντας νὰ διεξαγάγωσι τὸν θεολογικοεκκλησιαστικὸν διάλογον Ὀρθοδόξους καὶ Ἀντιχαλκηδονίους θεολόγους εἰς τὴν πληρότητα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγάπης, τὰς δὲ Ἐκκλησίας ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν πορισμάτων τοῦ διαλόγου καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς πολυποθήτου ἐπανενώσεως αὐτῶν.

1. «Ἐκκλησία» 28 (1951) 291.

2. «Ὀρθοδοξία» 26 (1951) 490. «Ἀπόστολος Βαρνάβας» 12 (1951) 476. Πρβλ. καὶ Ἰω. Κ α ρ μ ἶ ρ η, Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα..., τ. Ι², σ. 172.